



ЖАМИАТ

Адамурлукъ
чайкъалды,
зар чекди,
агъ урду...



36.

ЯШЛАНЫ ДЮНЬЯСЫ



156.

Ассаламу алейкум, уьюгюзге яхшылыкъ



ЁЛДАШ



Yoldash media center
yoldash.ru

ДАГЪЫСТАННЫ ЖАМИАТ-ПОЛИТИКА ГАЗЕТИ

29 март (оьрткий) 2024 йыл №12 (15363)

Тепсибизде дюгю ашлар болажакъмы?...

Дюгю – къайсы миллетни де аслу азыгъы болуп токътагъан. 5000 йыллар алда Китайда оьсдюрюле башлангъан дюгю, бугюнлерде сав дюньягъа яйылгъан десек де ялгъан болмас. О адамны къаркъарасына пайдалы болгъандан къайры, кеп-кеп пачалыкъланы экономикасына къошум этеген сурсат да дюр.

Дюгю 100 пачалыкъда къоллана, ондан янгыз аш этилип кълмай, ичкилер де этиле. Бир-бир пачалыкъларда дюгю дин ва милли адатларын оьтгерегенде де къллана, шону булан налогларын тейлеген гезиклер де болгъан, гъатта милли валюта гъисапда да къллангъан. Дюгю женнетни ашы деп де негъакъ айтмай.

Эгер де алда дюгю мадарлы адамланы ашы болгъан буса да, гъали шондан этилинген ашны кълйсы агълуде де гърме боласан. О – тарыкълы маддалардан ва витаминлерден бай тирлик. Дюгюню 100 журасы бар буса да, аслу гълда ашгъа 10 тюрлюсю къллана.

Дагъыстанлылар да дюгюден этилинген ашны кеп къллайлар. Къллайгъандан кълйры кеп де болдуралар. Россельхозбанкны ва Дагъыстанны юрт хозяйство ва сурсат министрлигини ахтарывларына гере 2014-нчю йылдан эсе, чалтик болдурув Дагъыстанда 10 керенге артгъан. Шо тарыкълы малны



болдурувдан республикабыз уьлкеде – экинчи ерде. 2023-нчю йылда авлакълар 155,8 минг тон чалтик кълйтарды. Шолай тюшюм Дагъыстанны тарихинде болмагъан дейлер.

Шо да екъ ерден болмагъан. Алдындагъы йылларда чеклени онгармакъ учун, татавулланы тазаламагъа имканлыкълар болгъанда ва болдурулгъан малны ишлетмек учунгъу заводлар къурулгъанда, чалтик булан машгъл болма сюегенлени санаву артды. Бугюнлерде шо оьсюмлюкге деп гъазирленген 32,8 минг гектар ер бар.

Аслу гълда чалтикти май-

данлары Кълйлар, Тарум, Бабаюрт ва Хасавюрт районларда ерлешген. Бу якълардагъы сувну тутта, неге тюгюл оланы тюп кълтлавлары саз балчыкъдан.

Артдагъы йылларда арагъа чыгъып турагъан «Кизлярагрокомплекс» деген ихтиярлары дазулангъан жамият 2 минг гектаргъа ерли чалтик чача. Гъар гектарындан 55 центнер тюшюм де ала. Озокъда, ишлени юртмек учун Россельхозбанк олагъа 40 миллион манат берген, олар буса акълчаны тюз къллап, хайыр алма башлагъанлар. Эсгерилген жамият авлакъларын генглешдиргенден кълйры да,

гъар йыл сайламлы урлукълар чача, янгылыкъланы къллай ва бары да агротехника чараланы заманында кюте.

Бир вакътилерде дюгюню багъласы гъатсыз артып гетген эди, гъали чи тюпге тюшген, тек буса да 90-130 манатдан кем тюгюл. Дагъы артмаса, шондан этилинген ашлар кеп адамланы тепсилерин безежек. Артмас деп эсибизге геле, неге тюгюл йыл сайын тергев этилеген ва яхшы гелим алынагъан мал гъар заманда да учуз бола.

Гебек КЪОНАКЪБИЕВ.

От тюшювню къркълунчлугъу башлана



Тюнегюн «Дагъыстан» деген маълумат агентлигинде Россияны ватандашлыкъ обороначгъа, кълйставулла гъллагъа ва хатрбалагъланы алдын алыв ишлерине кълрайгъан министрлигини баш управлениесини Дагъыстан Республикадагъы бългюню елбашчысыны заместители, полковник Сулейман Рамазанов булан прес-конференция оьтгерилди.

Ону айтывуна гере, Дагъыстанда апрель айдан башлап агълч-

лыкъларда от тюшювню къркълунчулугъу ва майны 10-ндан башлап язбашгъы ташгълвланы кълйставулла вакълтиси башлана. С. Рамазанов эсгерген кюйде, Россияны МЧС-ини баш управлениесини Дагъыстан бългюю кълйставулла гълланы алдын алмакъ учун бары да гючюн салып гъазирликде тура.

Бугюнлерде ватандашланы арасында гъар тюрлю кълйставулла, кълравулламанмагъан табият гълланы гълкъланда алданокъ билдирив чаралар гърюле. Шону натижасында кеп санавда къл-

равулламанмагъан кълйставулла табият гълланы алдын алмагъа бажарыла. Алдагъы йылларда да, мисал учун, от тюшювню алдын алмагъа бажарылды. МЧС-ни ватандашлагъа маълуматланы етишдиреген 92 кълралы бар.

Кълравулламанмагъан табият гъллагъа тюшюп зарал гърген ватандашлар «Госуслуги» сайтдан таба кеме учун арза язмагъа ва пачалыкъл къллукълар булан да пайдаланмагъа бола.

П. БЕКЕЕВА.

Баш редакторну баянлыгъы



Гебек
КЪОНАКЪБИЕВ

Жинаятчылыкъны миллети болмай

Сайлавлар къавгъасыз, къалмагъалсыз ва аварасыз битгенге, шонда бирдагъы гезик де Россияны Президент болуп Владимир Путин сайлангъангъа сюнгенибиз тайып да битгенче, 22-нчи мартда болгъан аччы хабар барыбызны да къайгъыгъа тарытды.

Москва областны Красногорск шагъарындагъы уьлке-де инг де уллу деп гысапланагъан «Крокус Сити Холл» деген ерге ял алма, концертге къарама гелген минглер булангъы бир гюнагъсызлагъа къаршы этилинген вагъшилик, адамны гъакъылына сыйышмай. Артда билдирилген кюйде, алты жинаятчы савутлар булан залгъа гирип барагъан кюйде адамланы гюллелеме башлагъан. Сонг олар концерт залгъа гирип, минглер булангъы адамлагъа да атышгъан, сонг яллатагъан алатлар ташлагъан.

Натижада 139 адам гечинген, 200-ге ювугъуна зарал болгъан. Шоланы арасында яшлар да бар.

Бир-бир маълумат къуралларда жинаятчылан миллетин излеп айланалар. Жинаятчылыкъны миллети, дини ва адамлыгъы болмай. Бу гезик де олар шону исбат этген...

Олар жазасыз къалмас, тек бир гюнагъсыз ва рагъатланма гелгенлеге савутдан атышмагъа ва идараны яллатып, ичиндегилер гюйсюн, чиркисин деп этилинген жинаятчылыкъ - айтып битдирмесдей рагъмусузлукъ, оланы фашистлер булан тенг этме де ярай.

Террорчулукъ не экенни ва ону къайгъысын дагъыстанлылар эшитип билмей, олар нечесе адамланы къайгъыгъа тарытгъан, нечесе яшланы аявлу адамларындан, ата-анасындан айыргъан.

Интернетни торунда шо агъвалатгъа кеп тюрлю ойлар ва ёравлар айтыла: ич ишлени къуллукъчуларыны бир бёлёюк сама минглер булангъы адамлар жыйылагъан ерде токътамаймы, токътай буса неге чаралар гёрюлмеген? Жинаятчылагъа вагъши ишин де этип, заралсыз гетме нечик имканлыкъ болгъан? Озокъда, булай ва башгъа соравагъа жаваплар табылажакъ. Табылып да тура.

Террорчулукъ - алдын алма инг де къыйын ишлени бириси, бары да ерни сакълама ва гъар адамны тергеме де бажарылмай. Кеп адам къошулуп этилеген террорчулукъгъа гъазирленмей оьтгерилмей. Шоланы алдын алмакъ учунгъу къуллукъдагъылар кеп иш этелер, кёбюсюн гъазирленивню вакътисинде туталар. Бу гезик....

Россияны Президенти В.Путин 25-нчи мартда оьтгерген генгешде гъалны толу кюйде суратлады ва шо кимге тарыкъдыр деген соравну берди.

-Бирлери шо вагъши ишни исламны якъчылары этген дей, шону да арап-исрайыл арадагъы дав агъвалатлар булан булгъама къарай, - дей Президент. - Мен гысап этеген кюйде, шолар бусурманлар буса да, таза ислам динли адамлар тюрлю, дюр буса сыйлы Рамазан айда шолай вагъши ишни этмес эдилер. Ойларыбызны башгъа янгъа бурма герекбиз, неге тюрлю де террорчулар Брянск бойгъа да, шондагъы агъачлыкълардан Украинагъа багъып да негъакъ къачмагъан. «Крокус-дагъы» иш адамланы къоркъутмакъ ва жамиятны ичинде пелекет салмакъ учун этилинген, тек бизин къоркъутма биревге де бажарылмажакъ.

Къайгъы бирикдире дейгени герти экен, шо къанлы агъвалатдан сонг уьлкени халкъы озлер къайгъырагъан-ны тюрлю-тюрлю чаралар болуп аян этди. Жинаятчыланы налатлады. Шо гюнлерде болгъан ишге де дагъыстанлылар юрегинден къайгъырдылар.

Террорчулукъ лам болду деп рагъат турма ярамай, шогъар къаршылыкъны биригип билдирме ва токътатмай юрютме герек. Шолай вагъшиликти алдын алмакъ учун барыбыз да, гъарибиз де тергевлю болма тарыкъбыз.

Оьлгенлени адамларына къайгъырышывубузну билдире туруп, олагъа чыдамлыкъ ва сабурлукъ, заралангъанлагъа буса тезликде сав болмакъны ёрайбыз! Ингдеси, шо террорну гъазирлегенлер бары да аян этилип, тезде барысы да тийишли такъсырын аларгъа умут булан къалабыз.

Бир жыйынны - 4 масъаласы

ДР-ни Башчысы Сергей Меликов жуманы башында оьтгерген жыйында бугюнлерде аслу деп гысап этилеген 4 масъалагъа къаралгъан. Жыйынны башлагъанча ол Москва областда болгъан жинаятчы ишни ва дагъыстанлылар болгъан ишге къайгъырагъанны гъакъында айтгъан.

Белгород областда Украина якъдан болгъан атышыланы натижасында кеп яшавлукъ биналар заралангъан, янгъдан атышыв болар деген къоркъунчлукъ да таймагъан. Шону учун да Дагъыстанны Башчысыны таклифи булан республика шо бойдан 500 яшны къабул этме болагъанын билдирген.

Жыйында сёйлеген Дагъыстанны Гьукматыны башчысыны орнунбасары Муслим Телякзавов билдирген кюйде, яшланы ва оланы ата-аналарын лагерлерде, школа-интернатларда ерлешдирмек учун ерлер гъазир экенни айтгъан. Оюнчагълардан башлап, охув-языв алатлагъа ерли топлангъан, къошум билим алмакъ учун имканлыкълар болдурулгъан, медицина къуллукъчулар, психологлар, оланы республиканы тамаша ва гъайран ерлерине геземе элтмек учунгъу адамлар да белгиленген. Шо ишлерде инсаплы фондлар этген кёмеклер де айтыла.

Адамланы арзларына къарайгъан масъалагъа гёре сёйлеген ДР-ни Башчысыны ва Гьукума-



тыны председателини администрациясыны башчысы Алексей Гъасанов уьч айны ичинде адамлардан 3900 арз болгъанны айтгъан. Шолар да - энергетика, билим берив, къурулуш, загъмат ва яшавлукъ оьсюю, савлукъ сакълав министерликлени ишлерине гёре этилинген арзлар. Шо арзланы кёбюсю ерлерде ачыкълыкъ, ватандашлар булан байлавлукъ осал экени булан байлавлу. Ерли гъакимлик бары да масъалалагъа гёре аңлатывлар бере турмаса, адамлар маълуматланы тергелмеген Интернетни торундан таба ала.

Муниципал къурулувланы, юртланы ва территорияланы дазуларын мекенлешдиривню гъакъында ДР-ни топуракъ ва мюлк аралыкы министри Завур Эминов боянлыкъ берген. Ол билдирген кюйде гетген йыл кеп иш этилген, бу йыл да 717 яшавлукъ ерлени аянлашдырмагъа герек. Бир-бир муниципалитетлер шо ишни башлама да башламагъанлар, шо ишлеге деп гёрсетилген актчаланы алма да алгъа-

самайлар. Кадастр ишлер де давам этиле, бугюнлерде 30 районда ва шагъарларда 160 минг имаратны гысапгъа алынмакъ учун ишлер юрюле.

Промышленность ва сатыв-алыв министр Низам Халилов билдирген кюйде, 2015-нчи йылдан берли базарланы санаву 70 процентге кемиген. Шо да ихтиярсыз къурулгъан базарланы тергемек учун къурулгъан комиссияны ишини гъасиллери бола. Артда тергелген 47 базарны ичиндеги 18 минг сатыв ерден 7 минги тюрлю гысапгъа алынмагъан. Оьтген сентябр айдан февраль болгъанча, шолардан 980 далапчы гысапгъа салынгъан.

Гётерилген масъалагъа гёре тапшурувлар бере туруп, С.Меликов Рамазан айны ичинде Дагъыстангъа ислам пачалыкълардан алиллер гележекни, олар бусурманланы сыйлы ерлерине барма гёз алгъа тутгъанны, оьсю буса оланы гьюрметине ифтар этежекни де айтды.

Г. БЕК.

Террорчулукъгъа къаршылыкъ билдирилди

Москва областны Красногорск шагъарындагъы «Крокус Сити Холл» деген центрде болгъан вагъшилик кимни де ичин-къарнын айландыра. Жинаятчылар мунда жыйылгъанланы, яш-уллу деп де къарамайлы, савут атышып, жанын къыйды.

Ала-саладан болгъан бу вагъшилик россиялыланы ва дагъыстанлыланы къзапландырды.

Шогъар байлавлу къайгъылы гъаракат Къызылюрт шагъарда да оьтгерилди. Ял алыну бавунда Уллу Ватан давдан къайтмай къалгъанланы эсделигине салынгъан мемориалны алдында шагъар администрацияны янында ва предприятие-лерде, къурумларда, олай



да билим берив ожагъларда къуршалгъанлар жыйылгъан эди. Къайгъылы гъаракатны гиришив сёз булан шагъар администрациясыны башчысыны борчларын заманлыкъгъа кютеген Амирхан Амирханов ачды ва шагъарлыланы атындан террор-

чулукъгъа къаршылыкъ билдирди. Ону якълап шагъар жыйынны председатели Насрулла Гъасанбеков ва шагъарны башчысыны биринчи заместители Малик Патагъов сёйледилер.

Алибек САЛАВАТОВ.

Адамурлукъ чайкъалды, зар чекди, агъ урду...

Яшавда оюбузгъа, башыбызгъа сыйышмайгъан, гъакъыкъатгъа кыйышмайгъан, бирев де инанмас-дай къаркъарабызны къакълыкъдырып йи-береген бир яман иш болуп гетсе, шоссакъат къайсыбыз да абдырап, эсибизни сама жый-ма гючюбюз чатмай къала.

Айтагъаным, Москва областдагъы Красногорск шагъардагъы «Крокус Сити Холл» деген концертлер юрюлеген бинада барыбызны да титиретеген террорчулукъ иш болгъанни билгенде, мен де, мени йимик нечеселер де «Болма ярайгъан зат тюгюл»,— деп биз чанчылгъандай авуртгъан юрегибизни тутдукъ десек дурус болур. Аз мюгълетни ичинде 150-ге ювукъ, бир айыпсыз, дюньяны ярыгъындан, сююнчюнден гененмеген, гюн гёрмеген гиччипавланы, оланы ата-аналарын, къатын булан эренни къырып, па-та-пурхуна чыгъарып, кюлге дёндюрюп къойгъанлагъа не деп айтмагъа герек!? Не деп айтарсан, не деп? Нечесе, нечесе санларындан сёгюлюп, больницаларда ятагъанланы да эсгермей нечик къояйым?...

Бары халкъны жанындан оьтер кюйде ачыт-дыртдылар, аналаны къарнын чюйре айландыр-тып, гёзлерини нюрюн сёндюрдюлер, аталаны аркъасюеклерин чартлатдылар. Муна шо инсан гётермесдей къара балагъ кюпгъан гюн мен бир-дагъы керен улланамны эсге алдым. Ол: «Яратгъаным, Сен биревню де адашдырмагъыр, гъакъылдан тайышдырмагъыр, я Раббим. Адашып майын ют-гъанланы тюз ёлгъа салгъыр»,—деп гъар намазыны артындан эки де кюлун кёкге узатып, ялбарып, тилей эди. Неге тюзюл, ол халкъны арасына къыр-гын тюшгендей адамурлукъну чайкъалтдырагъан, зар чекдиреген, агъ урдурагъан къара гюнлерден Яратгъаныбыз бизин къанатыны тубюнде эсен-аман къоруп сакълагъанни сюе эди. Муна бир тайпа йыртгъычланы намарт ишлери саялы шо гюнлени улулардан оьтюр, гиччине яшлагъа да гёрмеге, гъатта азиз жанларын къурбан этмеге тюш-дю. Шогъар къайнашмагъан, къабунмагъан, яс этип, бозламагъан адам квалмагъандыр. Биз де бир не-челени сесленивлерин сизин тергевюгюзге беребиз.

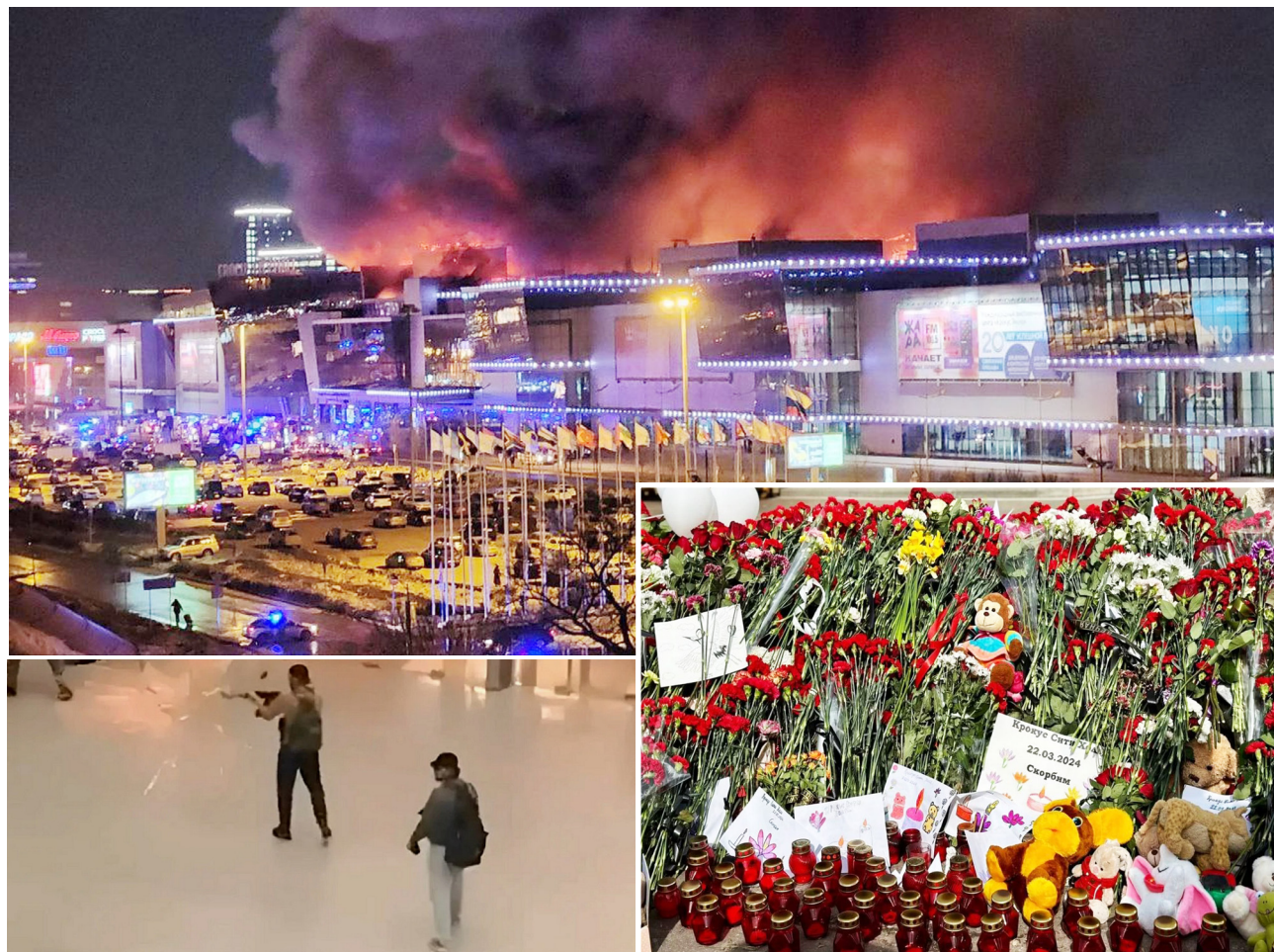
Адамлар деп айтмагъа тилим де айланмай

Хасавюрт районну билим берив управлени-есини начальниги Къырымсолтан Къабардиев:

—Гертиси, шо эсде-пусда ёкъ ерден кюпгъан къара балагъгъа байлавлу айтмагъа гючюм де, сёзюм де етишмей. Адам деп гъисапланагъан-ланы кюлундан шолай авур вагъшилик не-чик чыкъмагъа болгъан экен? Нечик!? Мен чи адамлар деген сёзюм тырнакъланы ичине ала-ман. Неге тюзюл, олагъа адамлар деп айтмагъа да тилим айланмай. Эгер бир ерде дав юрюле буса, эки де якъ бир-бирине атышып, бир-биревню дарбадагъынын чыгъаражагъын би-лебиз. Тек савуту да ёкъ, биревге де бир зарал этмей, пап-парахат яшайгъан, авлетлерин де алып, ял алмагъа деп концертге баргъанланы шо даражада хатирсиз, намарт кюйде яшланы да къызгъанмай нечик къырмагъа бола?! Шону мен я оюма, я юрегиме сыйышдырып болмай-ман. Давда есирге тюшгенлени де шончакъы кыйынамагъандыр. Кёп инсанлар адамлыкъ, адам кылыкъ деген не зат экенни унутгъан-лар. Бизин сёзлюгюбюзде йыртгъычлардан да бетер адам къалипдеги шоланы налатлайгъан нечакъы яман сёз бар буса да, шолар да оланы нажаслыгъын, вагъшилигин суратламагъа таманлыкъ этмежек.

Я бусурманлар, я инсанлар тюзюл

«Намус» деген къумукъ милли-маданият жамиятны председатели Амин Алмурзаев:
—Темиркъазыкъ Осетия-Аланияда яшайгъан



къумукъланы атындан мен «Крокус Сити Холл» деген залда болгъан террорчулукъ ишде жанлары кыйылгъанланы дос-къардашына, бары да бир айыпсыз зараллангъанлагъа теренден къайгъы-рышагъаныбызны билдиремен. Шо ала-пелекет салып, бары халкъны улуу къайгъыгъа дёндюр-генлер—адамлар тюзюл! Шу сыйлы ораза айда сав-лай Россияны халкъына кыйын гелтиргенлеге я бусурманлар, я инсанлар деп айтмагъа ярамас! Акъчагъа сатылып бир гюнагъы ёкъ гиччипавла-ны, къатынгишилени, улуланы нечик жанларын кыйымагъа бола? Олагъа шо намартлыкъны этме-ге ким ихтияр берген? Мен ва бизин бары да къу-мукъларыбыз Пачалыкъ Думагъа чакъырыв эте-биз. Шолайлагъа оьлюм судну къайтармакъ. Адам оьлтюргенлени оьлтюрмек! Дагъы башгъа ёл ёкъ.

Зулму этивге къаршыман

Хасавюрт районну Яхсай юртуну имамы Арслан Моллаев:

—Къардашларым! Москвадагъы шо улуу концерт залында болгъан иш— бек авур ишдир. Авур иш болмаймы, ончакъы гюнагъсыз адам-лар негъакъ оьлтюрюлген буса. Ислам-дин яндан алгъан заманда гюнагъсыз адамланы оьлтюрмек—Аллагъны янында кёп улуу гю-нагъдыр. Къарагъыз, Къуранда о гъакъда нечик айтыла (маънасы): «Ким бир адамны негъакъ оьлтюрсе, гертиден де шо дюньядагъы бары да адамны оьлтюрген йимикдир, амма ким би-ревню оьлюмден къутгъарса, гертиден де шо дюньядагъы бары да адамны къутгъаргъан йи-микдир» (сура аль-Маида, 32 аят).

Къарагъыз, Аллагъны сёзлерине, къардаш-ларым. Шунда англашынмайгъан зат бармы? Ким биревню къутгъарса, Аллагъ янында шо нечикдир, амма оьлтюрсе нечикдир.

Пайхамарыбыз салляллагу аляйги ва саллям да шо гъакъда токъташгъан гъадисинде шулай айтгъан: «Капир адамны ким оьлтюрсе, Женнетни ийисин де шолай адам ийислемес»,— деп (Муслим).

Биз чи бусурманларыбыз, этеген гъар-бир иба-датларыбызны, яхшы ишлерибизни Аллагъны разилиги болсун деп, ахыратда Аллагъ Женнет булан сюндюрсюн деп этебиз чи, башгъа адам-гъа, о суюсе бусурман болсун, суюсе болмасын,

зарал этмекден бек сакъ болма герекбиз чи. Онда буса юзден де артыкъ адамны негъакъ оьлтюрюп, Аллагъ оланы олай къоярмы.

Къардашларым! Бусурман тюзюл адамлар экиге бёлуне, бусурманлар булан кыйышып, арыв яшагъанлар да ва давлайгъанлар да. Дав за-ман башгъа масъала. Амма бир зарал да этмейген, гъеймисен деп де айтмайгъан адамны оьлтюрмек, уьстде айтылгъан йимик—кёп улуу гюнагъдыр. Шо саялы бу болгъан ишге биз къаршылыгъыбызны билдиребиз. Шолай айыпсыз адамланы оьлтюр-мекден Аллагъ бизин де, бизин авлетлерибизни де сакъласын. Шонда адамланы дос-къардашларыны юреклерине Яратгъаныбыз сабурлукъ ва масла-гъатлыкъ салсын, яраланып больницагъа тюшген-лерине кюлайлыкъ берсин. Амин, я Аллагъ!

Бары халкъны зарландырды

Гъайдакъ районну Янгыгент юртуну баш-чысы Пашабек Мутаев:

—Шо ала-саладан башыбызгъа кюпгъан балагъ-гъа гъали буссагъатда да манг болуп турабыз. Не-чакъы бола буса да осал, намуссуз, бары халкъны титиретген оьтесиз къайгъылы иш болду. Шону я гёз алдыбызгъа гелтирмеге, я башыбызгъа гийирмеге болмайбыз. Янгы сайлавлар да битип, парахат болуп гелегенде, шу даражада авур террор иш савлай Рос-сия учун улуу къайгъы болду, бары халкъны зарлан-дырды. Бир илли-инсангъа да зиян гелтирмей, ин-немей яшап турагъан савутсуз адамлагъа уьстюнде эретуруп автоматланы себелемеге нечик болду экен деген ой таймай башымдан. Тюзю, шо зулму, оьчлю ишни ким этген буса да, кимни шогъар аралыгъы бар буса да, шоланы бетин ачып, халкъгъа билдирежекте бир де шекленмеймен. Бу ишни дагъы да бузукъ, яман янын айтсам, шо террорчулукъну этгенлер тажиклер деп эстерилди. Гъали савлай шо халкъгъа да, бусурманлагъа да янашыв дагъы да алышынып квалмакъ бар. Шону да тюз гёрмеймен. Шо да къу-ругъа кюшулуп, чий де яна дейген кюй болуп къала. Биревлер саялы бары да халкъны айыплы гёрмек де дурус болмас. Мен билеген кюйде, барыбыз да шо террорчулукъгъа къаршыбыз.

Бетни гъазирлеген
Паху ГЪАЙБУЛЛАЕВА.
Интернетден алынган суратлар.

Етим яшлагъа кѐмек этилген



26-нчы мартда ДР-ни кѳурулуш, архитектура ва ЖКХ министрлигини жыйынында оѳтген йылны гѳасиллерини ва бу йыл этилме герек ишлени гѳакъында лакъыр болду. Шонда ортакъчылыкъ этген Дагъыстанны Гѳукуматыны председатели Абдулмуслим Абдулмуслимов кѳурулушлары гѳакъында айта туруп, шо тармакъ йылдан-йылгъан ишлерин яхшылашдырагъанны эсгерди.

– 2023-нчю йылда 48 минг агълюге яшав гѳалларын яхшылашдырмакъ учун кѐмек этилген, – дей А.Абдулмуслимов. – Шоланы арасында 133 сакъат яшлары булангъы агълюге уйлер алмакъ учун сертификат берилген, яшама кѳоркъунчу 117 уйдеги агълюлер янгы уйлеге гѳѳюрюлген. 27 янгы агълю кѳургъанлагъа да уйлер алмагъа харж гѳрсетилген. Биринчилей болуп яшав гѳалларын яхшылашдырмакъ учун 189 етим яшгъа да кѐмек этилген.

Шолай да Чиркей-Магъачкъала-Каспийск мезгилде тартылгъан сув быргъы ишлеме башлагъан. Шо ишлер давам этилежек ва 2025-нчи йылгъа шо быргъы сув булан 900 минг адамны таъмин этежек.

Эсгерилген министрликни ѳлбашчысыны борчларын кютеген Александр Нестеров гъисап берген кюйде, 2023-нчю йылда 144 территория, абзар ва 150 кѳп къабатлы уйлер ярашдырыл-

гъан. Этилме герек ишлени гѳакъында айта туруп, Магъачкъала-Каспийск бойда шагъарларда кѳоллангъан сувну тазалайгъан гъавузлар кѳурувгъа 21,9 миллиард гѳрсетилгенни ва шо ишлер 2027-нчи йыл тамамланма герекни де айтды.

Кѳурулушлары юрютме берилген ихтиярланы ва оланы сан янына да тергев этиле. Гетген йылда оѳтгерилген 433 тергевден 248-ин бузма гереге аян этилген. Шолай да, министрлик Запорожск областны Михайловск районунда ярашдырыв ишлени давам эте. Оѳтген заманны ичинде 26 идара ярашдырылгъан, бу йылгъа 21 ва гелеген йылгъа 8 идараны ярашдырма гѳз алгъа тутулгъан.

А. Абдулмуслимов гъар кѳурулуш оѳзтерече болма гереклиги гѳакъда айта туруп, шо ишлеге яш архитекторланы кѳошма тарыкъны ва «Дагъыстанны ат къазангъан архитектору» деген атны токъташдырма герекни де айтды.

Жыйынны ахырында сакъат яшлары бар 3 агълюге уйлер алмакъ учун 5,2 миллион манатны къадарында сертификатлар берилди. Бу йылгъа да 80 агълюге кѐмек этмек учун бюджетде 300 миллион манат гѳрсетилген.

Сорав – жавап



–Хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ этегенлер яраланып уйге къайтгъанда, шолар гѳрсетилген кѐмекни гѳакъында не ерге барып гъакълашма герек?

–Яраланып хас асгер гъаракатдан къайтгъан адамгъа ерли военкомат къарай ва шо масъала оѳзлюгюнден чечиле. Билмек учун «Защитники Отечества» деген пачалыкъ фондгъа бакъма бола. Шолар бары да регионларда ачылгъан. Дагъыстандагъысы шу адресде ерлешген: Магъачкъала шагъар, Абубакаровну орамы, 117.

Интернетден буса шулай тапма бола: <https://zaschitniki-otechestva.ru/catalog/skfo>.

– Гъали анализлер бермек ва врач булан аврувунгъу гѳакъында гъакълашмакъ учун 5-10 минг манат акъча тѳлеме тѳше. Анализлени гъавайын береген кюй ѳкъму?

– Башлап токъташдырайыкъ, сиз диспансеризацияны оѳтгенмисиз? Шо гъар гѳре сиз гъавайын:

– къан ишлевиюгюзню кююн тергетме боласыз.

– юрегигиз авруйгъанны-аврумайгъанны врач булан консультация этме бажарыла.

Диспансеризацияны 18-39 йылланы ичинде 3 йылда бир керен, 40 йылдан сонг гъар йыл оѳтме тѳше. Врачгъа буса, кыйышагъан заманын табып, «Госуслуги» порталдан азылма да боласыз.

– Бу йыл школаны битемен. Къайсы касбулар тарыкълы буса, шолар билим береген охув ожакъгъа тѳшежек эдим?

– Оѳр ва орта хас билим береген охув ожакъланы битгенлер ишге нечик кѳуршалагъанны ва табагъанны тергеген сонг, шулай орта гъасиллер чыгъарылгъан.

Оѳр билим алгъанлардан эсе орта хас билим алгъанланы 80 проценти ишге тез кѳуршала. Сѳз ѳругъуна гѳре айтсакъ, Россияда 3500 орта-хас билим берив коллеж бар, шоларда 500 тюрлю касбу алма бола. Битдиргенлер промышленностда, кѳурулушларда, юрт хозайствода, инчесаниятда, информатикада ишлеме болалар. Коллежлерде 3,7 миллион яшѳрум охуй. 2023-нчю йылда охумагъа 1,2 миллион адам тѳшген.

Биринчи тарыкъ касбулар – инженерлер. Охуп битгенлени 97 проценти иш булан таъмин болгъан, медицина кѳуллукъчулар – 74 ва педагоглар – 60 процент.

– Мени танышым гюнде 10 керен чи давлениесин тергей, кѳп тергеме яраймы ва нечик тергесе, тѳз гѳрсете?

– Уллу чагъына етгенлер къаны ташып кѳп авруй, артдагъы йылларда шо аврув яшлагъа да чыкъгъан. Тергеме тарыкъ, шолар этсе, юрекни тюрлю-тюрлю аврувларын башлапгъы заманында билме бола. Шону гъар гюн бир заманда – эртен тургъанда ва ятгъанча алда этсе яхшы деп гъисап этиле. Дынкъы бар адам шоланы азып юрютсе яхшы болар.

Давление 110х70-ден башлап, 130х85 санавлар орта деп гъисап этиле. Йыллагъа гѳре, бираз башгъа болма да бола. Эгер де кѳп буса, врачгъа къаратса яхшы.

Давлениени тергегенче 30 минут алда иш этме, сигарет тартма ва кофе-чай ичме ярамай. 5 минут рагъат турма герек. Бутларыгъызын тѳз салма тѳше, столгъа кѳолугъузуна аясын оѳрге бакъдырып салыгъыз, тонометрни манжетин тирсекден 2 сантиметр оѳрге салып къыса. Тергев этегенде, сѳйлемесе ва тербенмесе яхшы.

Бетни гъазирлеген Гебек КЪОНАКЪБИЕВ.

Адамлар поездлени кѳп сайлай...

Россияны Президенти Владимир Путин Федерал Жыйынгъа этген Чакъырывунда «Беш денгиз» деген проектни гѳакъында айтды. Шонда Каспий, Балтыкъ, Азов, Къара ва Япон денгизлени бойларында гъалиги талаплагъа жавап береген кѳонакъюйлер булангъы сав йыл ял алып болажакъ курортлар этмекни арагъа салды. Шо ой яшавгъа чыкъса, йылда ич туризмни 10 миллион адамгъа миндирме имканлыкъ бар.

Янгыз Дагъыстанны алып кѳойсакъ да, 28 кѳонакъюй, санаторийлер ва яшлар учун лагерлерин этме гѳз алгъа тутулгъан. Олар Каспий денгизни бою булан Дербент, Къарабудагъгент, Къаягент ва Магъарамгент районланы кѳуршай.

Шолагъа бармакъ учун адамлар темир ѳл транспортну сайлай. Гетген йыл поездлер булан Дагъыстангъа гелгенлени, гетгенлени ва ичинде айлангъанланы санаву 1 миллиондан да артыкъ болгъан. Бу йыл буса шо санав 650 мингге артмакъ бар.

Аслу гъалда Дагъыстанны ичинде юрютген поездлени санавун ва вагонларын артдырмакъ масъалагъа да къарала. Хасавюрт – Магъачкъала – Дербент маршрутдагъы поездлеге экишер вагон артыкъ тиркелген. Магъачкъала-Дербент маршрутда буса сав йыл гъар



гюн юрютген кюйде этилген. Дагъыстанны транспорт ва ѳл хозайство министри Жамболат Салавов билдирген кюйде, республиканы ичинде поезд булан юрютгенлени санаву 800 мингге етишген. Артдагъы 3 йылны ичинде бир ерге бармакъ учун поездни сайлайгъанланы санаву 40 процентге артгъан.

Вагонланы тиркеген булан да битмей, вокзалланы ва адамлар поездге минеген ерлени де онгарма тѳше.

–Поездлени Магъачкъала-Дербент маршрутда юрютгенлерин бешден он бешге чыгъарма хыялыбыз бар, – дей Жамболат Салавов. – Шо гъакъда бираз алда Дагъыстангъа гелип гетген Россияны экономика оѳсююнню министри Максим Решетников булан да лакъыр

юрюлдю. Шону учун да тезде республикагъа 4 янгы поезд йиберилежек, шолар да денгиз бойгъа барагъан шагъарлардан оѳтеген маршрутлагъа салынажакъ.

Жамболат Шапиевич эсгерген кюйде, поездлени ичлери янгы къайдада онгарылгъан, олар яйда салкъын, къышда иссилик береген алатлар булан таъмин этилген. Шондан къайры да, олар сакъат адамлар минип болардай онгайлыкълары булангъы вагонлар болажакъ.

Ол Магъачкъаладагъы халкъара портгъа да айрыча поезд ѳл этилежекни ва шонда йылда 30 миллион тон юк йиберме болажакъны да айтды. Шону гъакъында буса биз айрыча макъала онгарарбыз.

• Журналист ағамиятлы масъаланы гётере

Бажаргъан озар...

Айлана ягъыбыздагъы Россия булан дос тюзюл пачалыкълар генг кюйде билдирген кысасланы шартларында уълкебизни регионларыны яшавлукъ-экономика масъалаларын ёрукълашдырыв бугюн ич имканлыкъланы кюллап булан тувра байлавлу. Айтмагъа сюегенибиз, болдурулагъан умуми регион малланы къадарын кюлайлашдырыв учун юрюле-ген гъаракат гючлене бара. Бажаргъан озар, бажармагъан чарыгъын тозар деп негъакъ айтылмай.

Осьюв кюлайлаша

– Американы Бирлешген Штатлары булан байлавлукъда Евросоюзну пачалыкълары бизин экономикабызны бувмагъа белсенген, – деди РФ-ни Президенти Владимир Путин гъали-гъалилерде харлысыз журналист Такер Карлсонгъа берген баянлыгъында. – Къыйынлыкъларга осаллар къаршы турмагъа болмай, утдура. Россия бир заманда да иште де, давда да утдурмагъан ва утдурмажакъ. Оьтген йылны гъасиллери не гёре бизге къаршы иш гёреген пачалыкъларда экономикасыны осьювю 1-1,5 процентлер буса, Россияда шо санав 3 процентден кем тюзюлю гележек учун да инамлыкъланы тувдура.

Экономиканы ачыкълыгъы учун пайдаландырылагъан милли борч гысапдагъы ағамиятлы проектни талапларына жаваплы кюйде янашыв ерлерде-уълкебизни регионларында бир йимик болмагъа тюше эди. Ерлердеги яшавлукъ-экономика масъалаланы ёрукълашдырыву жыйылагъан налогланы толумлашыву булан тыгъыс кюйде байлавлу. Яшырмагъа негер тарыкъ, савлай Россияда экономиканы яшыртгъын тармагъы 16 процентлеге етише буса, Дагъыстанда шо санав 50-60 процентлер деп аянлашдырыла.

Аянлашдырылгъан сонг, озокъда, экономиканы яшыртгъын тармагъына бойсынып оз пайдалары учун чалышагъанланы толу кюйде ачыкълыгъа чыгъармакъ учун жазалав къайдаланы кюллап кюймайлы, оланы материал ва ругъ якъдан иштагъландырывну ёлла-рын тангласакъ шо гележек учун асувлу болажагъы шекликни тувдурмай.

Дагъыстанда уллу производство предприятиялер оьзге регионларда йимик кёп тюзюл. Шогъар да къарамайлы бизин республикабызда промышленность тармакъдан гъар тюрлю бюджетлеге кюшулагъан налог гелимлени 30-35 процент пайы жыйыла.

Экономиканы яшыртгъын тармагъына буса аслу гъалда далапчылыкъ

булан машгъул болагъан тайпалар бойсына ва шо саялы олар пачалыкъ кёмекден де магърюм къала. Увакъ ва орта бизнес булан машгъул болагъан тайпалагъа производствосун генгледирип, янгы иш ерлер болдуруп, ачыкъ кюйде ишлемеге не йимик себеплер чатакъ сала деген сорав тувулуна, олар учун гёрсетилинген пачалыкъ кёмек харжлардан, енгиллешдирилген процентлери булангъы кредитлерден пайдаланагъанлар кимлердир? Муна шо саялы да, ДР-ни инвестициялар ва далапчылыкъ агентлигине далапчыланы ихтиярларын якълайгъан кюрум булан байлавлукъда англатыв



Хумторкъали районда 5 гектар майданны бийлеген янгы теплицалар пайдаландырылгъа берилди.

ишлени генгледиривге тергевлю янашмагъа тюше эди. Эсгерилген агентлигини алдына салынгъан жаваплы борчлар чакъда-чакъда башчылары алышынагъаны саялы толу кюйде яшавгъа чыгъарылмай къала, чаналай бара...

Кюллукуланы сан яны учун

Дагъыстан – аграр республика. Ишге гючю чатагъан тайпаланы авадап пайы, дагъы да ачыкълашдырып айтсакъ, 60 процентге ювугъу юрт ерлерде яшай. Тек, яшай деп гысапгъа алынса да, юртлулар агъюлер булан тыгъа гетип къазанч этмеге борчлу болагъан гезиклер де такрарлана. Натижада, топуракъ байлыкъларыбызны толу ва асувлу кюйде кюллавну масъаласы да къыйынлаша. Кёп йыллыкъ ижарагъа алынган юрт хозяйство ағамияты булангъы сюрюлеген



Къызлардагъы электромеханика маллар чыгъарагъан заводда 2 мингден де кёп адам иштей.

майданлар ишлетилмей, ятлагъа тапшурула. Шотайлыкъда, малланы къадарын, налоглар жыйывну оьлчевлерин артдырыв къыйыкъларыла ва умуми регион продуктну даражасын кюлайлашдырыв четимлеше.

Белгили болгъаны йимик, оьтген йыл республика бюджетден агропромышленный тармакъланы оьсдюрювге кёмек гысапда 2,11 миллиард

компенсациялар булан болдурулгъан продукциясына къайтарыш этилине.

2023-нчю йылны башындан тутуп бизин республикабызда картоп ва оьсдюрюв булан машгъул болагъан ЛПХ-лагъа (абзар кёмекчи хозйстволар) ва КФХ-лагъа да пачалыкъ кёмек гысапда субсидиялар берилмеге башлады. Озокъда, шолай ярты-ярым чаралар булан агропромышленный тармакъда тувулунгъан авур, тек абурлу янашма тюшеген масъалаланы ёрукълашдырмагъа четим экени ачыкъ болуп гёрюне.

Айтмагъа сюегенибиз, республикабызны юрт хозйство кюллукулалары учун онгайлыкълар етишмей. Олар чакъда-чакъда сувдан, газ ягъарлыкъдан ва электрик токдан магърюм къала. Транспорт ёлланы, сув юройген татавулланы, оьсдюрюлген продукцияны сакълайгъан, ишлетеген ва сатывгъа чыгъарагъан логистика центрланы кюрувгъа ва пайдаландырылгъа байлавлу соравлар кёп тувулуна. Онгайлы пачалыкъ кредитлени ва шолай да мадарлы кюрумланы, адамланы акъча маяларына, онгайлы бойлардагъы топуракъ пайлагъа ес болмагъа муштарлылар аслу гъалда оз пайдалары учун къасткылагъаны гъакъ. Натижада, адилли тогъартыгъа бойсынагъан далапчылыкъланы якълачулары кёбюсю гезиклерде онгайлы куллукулалардан пачалыкъ кёмек гысапда берилген акъча маялардан магърюм къалагъаны ичингбушдура.

Бугюнлерде уълкебизни яшавлукъ-экономика масъалаларын ёрукълашдырылгъа байлавлу болуп да, умуми ич продуктну къадарын артдырмакъ учун да Россияны Президенти Владимир Путин РФ-ни Гъукуматыны Председатели Михаил Мишустинге далапчылыкъ булан

машгъул болагъан тайпаланы иштагъландырмакъ мурат булан хас тапшурув бергени белгили. Белгили болгъан кюйде, уълкебизни бары да регионларында далапчылыкъларга ян тартагъанланы якъламакъ учун базар фонду кюрулмагъа тарыкъ. Фондну аслу борчу – далапчылагъа бизнес планын кюрууп маллар, шолай да онгайлы кюллукуланы болдурмакъ учун материал ва ругъ якъдан шабагъатландырыв чараланы яшавгъа чыгъарыв болуп токътай.

Озокъда, шолайлыкъда, гележекде янгы иш ерлени ачмагъа имканлыкълар артажагъы да аян. Дагъыстанны загъмат ва яшавлукъ масъалалар булан машгъул болагъан фондунда гысапгъа алынган ишсизлени умуми санаву 2024-нчю йылны январ айыны 1-не ерли 13 мингге ювукъ адам бар эди. Арадан оьтген 1 йылны ичинде 20 мингге ювукъ ишсиз адамлар загъматгъа кюрушалгъан. Шо да эсгерилген министерликни сиптечилиги булан регионну ва Россияны оьлчевондеги бош иш ерлени (вакансии) ахтарып пайдаландырыв булан байлавлу.

Топлангъан сынап аян этегени йимик, бизин республикабызда юрт хозйство тармакъда адамланы авадап пайы аслу гъалда сезонлукъ ишлеге кюрушала. Тереклени ва борлаланы бутав, тюшюм къайтарыв ишлерде ортакъчылыкъ эте. Айтмагъа сюегенибиз, агропромышленный тармакъда, биз уьсте де эсгерген кюйде, адамлагъа йыл боюнда иш береген логистика онгайлыкълары булангъы центрланы кюрув ва пайдаландырылгъа берив ағамиятлы масъала.

Тюзюн айтмагъа герек, артдагъы йылларда ишге гючю чатагъан юртлу ватандашланы ишге кюрушамакъ учун теплицаларда оьсдюрювге айрыча тергев бакъдырыла. Буссагъатгъы вакътиде бизин республикабызда 700 гектардан да кюлай майданда ерлешген теплицалар гысапгъа алынган. Муна шо саялы да, айлана якъда тувулунагъан разисизликлени гысапгъа алып, теплицаларда оьсдюрювге муштарлы тайпаланы иштагъландырмакъ муратда газ ягъарлыкъ, сув ва электрик ток булан кысмай, толу кюйде таъмин этмеге тюшежек.

Къ. КЪАРАЕВ.

Жанна КЪАЗАНБИЕВА:

«Зиянлы жанлагъа къаршы къапгъынлар салына»

Пачалыкъны ва халкъны сурсат аманлыгъын болдурмакъ учун, Россияны оьзге регионларында йимик, Дагъыстанда да агъамиятлы республика ва федерал оьлчевюндеги проектлер яшавгъа чыгъарыла. Шоланы арасында артдагъы беш-алты йылланы ичинде «Экология» деген милли борчну ва шолай да «Юрт хозияствону асувлулугъу учун» деген федерал программаны талапларына гере алгъа салынган борчлар да тергевсюз кълмай.



Сурсат аманлыкъгъа байлавлу юрюлеге гъаракатда къллавлучулар учун лап да тарыкълы ашамлыкъ малланы тазалыгъын-сан янын артдыривгъа байлавлу чаралар да оьтгериле демеге ярай. Неге десегиз, элни авзу элекдир деген кюйде, артдагъы заманларда бизин республикабызда оьсдюрюлеге оьсюмлюкчюлюк ва шолай да гъайванчылыкъ малланы сан янына байлавлу разисизликлер кеп къаршылаша.

Белгили болгъаны йимик, теплицаларда оьсдюрюлеге оьшланы зараллы аврувлардан ва зиянлы жанлардан къоруп сакълamakъ учун агъулу химикатлар булан ишлете. Озокъда, оьсдюрюлеге тюзюмлене

алывчулагъа оланы пайдалары учун пестицидлер ва нитратлар булан заралландырмайлы етишдирмесек бажарылмай.

Къллавлучулары арасында къллавлучу гъалланы тувдурагъан масъалагъа байлавлу болуп бугюнлерде Россельхозцентрни республикада иш гереген бълрюню башчысы Жанна Къазанбиева регионну маълумат кълралларыны къллукъчуларына оьз пикруларын малим этген.

Сурсат аманлыкъгъа учун юрюлеге гъаракатда агъулу химикатланы орнуна оьшлар оьсдюрюлеге теплицаларда къллавлучулары савлугъуна заралсыз биодарманланы къллавлу – бугюнню аслу масъаласы болуп токътай, – деди оьсюню баянында Жанна Хизириевна. – ДР-ни юрт хозияство ва сурсат министрлигини артда болган коллегиясыны жыйынында оьшлар оьсдюрюлеге теплицаланы умуми майданы 600 гектарлардан айлангъаны аян этилди. Шону натижасында бизин республикабызда теплицаларда йылда 70 минг тондан къллай оьшланы оьсдюрге имканлыкъ бола.

Айырып айтгъанда, теплицаларда оьсдюрюлген малны авада пайы – памидор. Теплицалардан къллаларылагъан тюзюмню республикадан тышгъа йиберилегени гъакъда да айрыча эсгермеге тюз.

Белгили болгъаны йимик, йылдан-йылгъа Къаягент, Къарабудагъент, Дербент, Хумторкълли районларда ва Магъачкъаланы айланасындагъы топуракъларда теплицаланы майданлары гентлеше бара. Шону учун бизде оьсдюрюлеге тюзюмлене сан янын, тазалыгъын тергевсюз кълмайбыз. Коллективни къллукъчулары чакъда чакъда ахтарывлар юрте ва оьш оьсдюрюлчюлеге гечикдирмей оьз заманында тийишли таклифлер бере. Дагъыда ачыкъ этип айтсакъ, бу йыл 200 гектар майданда оьшлар оьсдюрюлеге теплицаларда оьсюмлюкге ва адамлагъа заралсыз биодарманлар булан ишлелинген 3500-ден де кеп кълпгъынлар салмагъа борчлар белгиленген.

Къллавлучулар да талап этеген кюйде, шону булан дазуланмайлы, айлана якъдагъы аывчуланы сурсат аманлыгъы учун гележекде де оьшлар оьсдюрюлеге теплицаларда заралсыз дарманланы пайдаландырыгъа айрыча тергев бакъдырылажакъ.

Къ. КЪАРАЕВ.

Алдынлы бригадада...

«Къаягент» деген пачалыкъ унитар предприятие Къаягент районда уллу ва алдынлы предприятиелерден санала. Аслу тармагъы – юзюмчюлюк. Юзюм бавлар 479 гектарда ерлешген. Шоланы 421 гектары тюзюм бере. Юзюм бавланы къллукъчулары 3 юзюмчюлюк ва трактор бригада кюте.

Биз юзюмчюлюк бригадаланы бирисинде болдукъ, ишчилер ва оланы бригадири Пирдавус Табтухова булан елугъуп лакъыр этдик. Бригада юзюмчюлюк тармакъда алдынлылардан санала. Бригаданы татли емиш береген бавлары 90 гектарда ерлешген. Йылны боюнда бу юзюм бавларда 30 адам загъмат тегюп тургъан. Тийишли гезиклерде ягъадан да кеме чакъырылган. Оланы барысы да – юзюмчюлюк касбуну усталары, юзюмчюлюкде загъмат тегегени кеп йыллар бола. Гъаракатчы янашывну натижасында ишчилер бу йылда да барыда агротехника чараланы заманында ва сан яны булан оьтгердилер. Натижада бригадагъа бегетилген бавларда гъар йыл мол тюзюм оьсдюрюле.

Бу йыл тюзюмге къллукъчылар, – дей бизин булангъы лакъырлашывунда, бригадир Пирдавус Табтухова. – Гъава шартлары, сувукълар жан-жаныварны оьлтюре, исси гюнлер коллективге авлакъ ишлени кютмеге имканлыкълар бере. Ремонт ишлени тамамлагъанбыз. Борла гесив ишде – жаваплы иш. Ону тюз юрютювден йылны тюзюмю гъасил бола. Шону учун гъар юзюмчюлюк

ишине бек тергев беребиз, кемчиликлерин гёрсек, тюзелтебиз. Бугюнлерде барыда юзюмлюклерде байлав ишлер юрюле. Сувлар болса, сугъарыв булан да машгъл болабыз.

Ишчилени гъариси гъллы тюз англай ва бригадир айтагъандай ишни сан яны оьтгермеге гъаракат эте. Сонгда, юзюмлюклени сыдра аралары къллукъчы, культивация этилген. Эгер сувукълар, янгулрлар пуршавлукъ этмесе, бавлардагъы ишлер ювукъ арада тамамланажакъ.

Алдынлы бригаданы ишине бизин булангъы елугъувунда предприятиени директору Магъаматшакир Алибеков оьр къллукъ берди. Къллукълы гъава шартлагъа да кълрамайлы, бригаданы гъар ишчиси яхшы умутларын яшавгъа чыгъармакъ муратда белсенип ишлейлер. Шо буса гъар кимни юрегинде кълванчылыкъ тувдура.

Елбашчыны къллукълына кълшма сёз тапмагъа къллукъ. Сыкълашган коллектив 2024-нчу йылда да янгы уьстюмлюкге етишежегине шекленмей-биз.

Магъаматрасул
ИБРАГЪИМОВ,
Къаягент район.

Баву барны балы бар...

Къллукъ инсаниятны гъллиги гъллукълыларын гёргенде, шунча багъыйлы ер шарны гере – багъа пата-пурхун чыгъарып къллукъ яхшы эди деген авур ойлагъа батасан. Гертiley де «гълпалыкъны» вирус къллукъган кеп санавдагъы тайпалар ерни уьстю булан тюзюмдагъы ярлыкълар хотгъай, тонай... Шону онгъуз таъсири тийип тюзюмлю дагъы Ер алжап, азып барагъаны.

Амма тюз яшав кълрмагъа белсенсе, бу дюнъяны оьсю инсан йимик багъыйлы да, хадирли де этмеге гючю чатар йимик дагъы бир жан да екъ.

Эрни дагъы оьзгелерин айта турмай, гъар инсан 1 яда 2 терек гёмюп къллукъа да ерни юзю нечик яйнап къллажакъ эди, гъава да нечакъы демли ва эмли болажакъ эди дагъы? Иш гъллукъыгъада шолай торайсын учун, инг башлап адамурлукъну умуми куьтурасын, тарбия булан англавун камиллешдирме герек. Инсанны ойсуз «басгъынлар» гюч этип тюзюмлю дагъы дюнъяда оьсюмлюклени нече тюрлю журалары, жан-жаныварны жынслары, орманлар, кёллер артсыз, алсыз кюйде екълангъаны.

Эгер гъллукълы, къллукълыларын тюз якъгъа бурса, инсан оьсюню айланасын пучланма къллукъ сакълламагъа, Ерни бир кълдар байындырып балкълмагъа болажакъ эди. Тюзю, инсанны хыллы затлагъа гючю чатмай да тюзюмлю. Сюйсе ол берекети булангъы умпагъатлы ёллар тапмагъа нечакъы да бола. Шолай ёлланы бириси – яшыллыкъланы кълдарын, оьлчевлерин артдырып.

Онгалыкълары къллай топуракълары къллукъ бизин Дагъыстанда табиятны якълавгъа, орманланы аман сакъллавгъа, бавланы кеп салывгъа, сувланы насдан кълорувгъа айрыча кеп тергев бермекни гележек учун уллу агъамияты бар. Шону гъллукълыгъын англама башлагъангъа



мы экен, билмеймен, артдагъы заманларда бизде янгы бавлар салма мекенли урунгъанлыкъ эс этиле.

Ери гелгенде айтгъанда, бу иш айрокъда Дербент бойларда къллукъ кюйде юрюле. Гъллиги вакътиге гелишеген шартлары булангъы нече тюрлю бавлар салывнып турагъанни эшитгенсиздир.

Эрни эсгерилген шо якъда голубика деген уьлюкюле емиш тереклер уллу авлакълар салынган. Шолай тайпа бавланы тюзюмлю ва гълтта тавтюр бойларда да салмагъа гёрюлеге къллукъ экени мен тюз гёрмей-

мен. Ачыкъ экени йимик, тюзюмлюке онча эркин, алив авлакъланы аслу пайы гъллукъ гюч этип дангъллагъа айланып кълла тура. Шо ерлени гелегегин ойлашмагъа неге ярамай?

Чертлевюк, черника, голубика... бавлар этмеге бизин Буйнакск районну шартлары да онгалы. Гъллиги заман шу тайпа емишлер бек алына, багъа да дюр. Эсгерилген бу тайпа емиш уьлюкюлер кеп ерни алмай, шоланы къллукъ аваралары да аз. Адамгъа да шоланы кеп пайдасы бар.

Голубиканы уьлюкюле меселинде оьсеген бою-

ну бийиги бир метр ярым бола. Тек шону 2-3 метр бийик оьсеген журалары да екъ тюзюм. Емиш десенг – бек бите, шону чёллемеде де оьтесиз онгалы. Гёллени гереген гючюм шайлы артдыра, гёлню увакъ тамурларын алив къллей. Давлениени инфаркдан сакъланмагъа яхшы кеме эте. Ону емишлери дагъы да талав аврувну нече тюрлюсюню алдын алмагъа болушлукъ да эте. Баш майны ишлейген кючюм яхшылашдыра.

Мен оьсюм гълч амал этип болсам, орнатма бала уьлюкю тереклер тапсам, бавумну бир боюн тутуп голубика салып кълрама сюмен. Бу чу дагъы табиятны эмли хазнасы йимик емиш. Балжибинлер де голубиканы бал сувун бек ушатып жыйгъаны да кеп затны англата. Баву барны балы бар, сукъланардай гъллы бар.

Абдулла ЗАЛИМХАНОВ.
СУРАТДА: голубика бавну бир гёрюнюшю.

Аврувланы разилигин ала

Бату Тавболатова бютюн оьмюрюн аврувланы савлугъун болдурагъан ва авруп гелгенлени сав этеген, джуньяда инг де асил, герекли касбугъа багъышлагъан. Магъачкъаладагъы 8 номерли школары яхшы кыйматлагъа битдирген Бату, яшдан берли танглагъан врачны касбусуна ес болмакъ учун аттестатын Магъачкъала шагъардагъы медицина училищеге бере. Эки йылдан училищени битдирип, медсестра касбугъа ес бола. Шо йыл ону Къарабудагъгент райондагъы Дёргели юртгъа медсестраны къуллугъуна ишге йибере.

1969-нчы йылда Бату Магъачкъалагъа къайта ва мунда яшланы поликлиникасында ишлей. Поликлиникада ишлей туруп, Дагъыстан пачалыкъ медицина институтну лечебный факультетине охуматюше. 1978-нчи йылда институтдан сонг Каспийск шагъардагъы больницада интернатураны курсларын битдире.

Бату Тавболатова оьзюн гёрсетме сююп айлангъан адам туюл. Къайда ишлесе де, институтда алгъан билимлерин яшавда пайдаландырмагъа бажаргъан. Аврувланы разилигин

алмагъа къаст этген.

– Хумторкъали район ачылгъан вакътиден тутуп, бугюнге ерли Къоркъмаскъаладагъы район больницада, башлап терапевт болуп, больницаны баш врачны заместители, стационар бёлюгюню заведующийини ишин юрютуп тураман. Касбу даражамны, билимлеримни камиллешдирип аврувланы да багъаман. Больницаны стационар бёлюгюню заведующийи болуп ишлейгеним кёп йыллар бола, – дей Бату Тавболатова.

– Бату Арасланиевна, врачны касбусун танг-

ламакъны себеби неден эди? Сизин уйде врачгъа охугъанлар бармы?

– Школада охуйгъан йылларымдан тутуп да, медицинагъа охума бармагъа гъасирет эдим. Бизин уйде менден алда да, гъали де врачны ишин сайлагъан гиши ёкъ. Муна врач касбуну танглагъаным 55 йыл бола. Бютюн оьмюрюмю багъышлагъанман деп айтсам да ярай.

Элли беш йыл аз заман туюл. Шо йылланы ичинде Бату нечесе аврувланы сав этген, нечелерини

разилигин алгъан.

– Сиз ойлашагъан кюйде, врачда не хасиятлар болма герек?

– Биринчилей, врачда адамлыкъ хасият болма тарыкъ. Адамлыкъ оьзге касбуланы юрютегенлеге де тарыкъ боладыр. Авруп, санына кыйын болуп турагъан адамгъа жанынг аврумай, алив сёйлеп гёнгюн алма къарамай бусанг, ондан не врач бола?! Аврувлар ятагъан бёлюгюню заведующийи бусам да, ятгъан аврувланы устьюне эртен де, ахшам да гир-

меге, оланы гъалын-кююн сорамагъа заман тапмагъа къаст этемен.

– Больницада нече адамгъа ятагъан ерлер бар?

– Аврувлар гечеси-гюню булан ятагъан 15 ер, гюндюз гелип ятып гетегенлер учун да 10 ер, 15 койка яшланы бёлюгюнде де бар.

– Бату Арсланиевна, аврувланы дарманлар булан таъмин этив нечикдир?

– Бизде аврувлагъа тарыкъ болагъан дарманлардан кемчилик ёкъ.

Бату Тавболатова 55 йыл врачны ишин намусу булан кютуп юрютген заманны ичинде врачны кыйынлы, тек бек тарыкълы касбусун танглагъанына бир мюгълетте де гёкюнчлю болмагъан. Кёп керенлер Хумторкъали район администрацияны, Дагъыстанны савлукъ сакълав министерлигини янындан гъюрметлев грамоталар булан да савгъатлангъан. Огъар «Савлукъ сакълавну отличниги» деген белги де берилген. Ону савгъатларыны арасында лап да уллу савгъат – аврувланы разилигин алмакъ.

Жават ЗАКАВОВ.

СУРАТДА: Бату Тавболатова.



Яшлар да наркотиклеге тарый буса...



Наркотиклени къоллайгъанланы, оланы биревню де къызгъанмай рагъмусуз кюйде, къоркъмай, тартынмай яягъанланы, ону торуна кимлер туюшуп, отунда яллап битегенлени гъакъында алдан берли де язгъанбыз. Бу гертиден де бек оьрчюкген масъала да дюр. Шо саялы да, газетибизни гъар номеринде шо агъуну зараллыгъы гъакъда бере турмагъа да тийишлидир. Неге туюл, бир гиччине яшлар да шо гъар дамагъланагъан болгъан десек де ярай. Эгер сиз авлетлеригиз психикасына, гъакъылына таъсир этеген затланы къоллаймы экен деп шеклене бусагъыз, шону неден, не йимик себеплерден билмеге бола деген сорабузгъа республиканы наркология диспансерини баш врачы Салигъат Омарова англатыв берди.

– Биринчилей, яшны оьзюн тутагъан кюйлер алышынма башлай. Мисал учун, бир тамаша тюрлю хасиятлары, ишлери арагъа чыгъа, юрегинде оьчлюк тувулунма бола, яда оьзю кёп сююп юрютуп гелген пайдалы ишлерине агъамият бермей, немкъорай янаша. Ондан къайры да, бир себепсиз башы авруй, аш-

гъа дамагъы болмай яда къаркъарасыны аврулугъу арта, яда азмагъа башлай. Сонг да, низамы бузулуп, парахат кюйде юхлама бажарылмай.

Шо психикасын алышдырагъан дарманлар савлугъуна оьтесиз яман таъсир эте, гёзлери къызара, шону бебейлери уллу бола, къаркъарасыны гёнюню туюю алышына, гъакъылы

туман-чарс йимик булгъана, – деп токъташдырды наркодиспансерни баш врачы.

Эгер де, авлетигизни савлугъу, гъакъылы, оьзюн юрютеген кюю алышынгъанын эслесегиз бир де къарамай нарколог-касбучуну янына консультациягъа барып, ону мекенли кюйде тергетмеге герексиз. Заманында агъамият берип, савлугъуну гъайын этсегиз, яман аврув къабунгъан яшыгъызгъа кёмек этмеге бола. Салихат Омарова эсгерген кюйде, яшны да, ону ата-анасыны да аралыкълары инамлы болмагъа тарыкъ. Яш бир затны да яшырмай, оьзюню гъалы гъакъда тюзлюгюн айтагъан кюйде, ону булан ачыкъдан сабур къайдада лакъыр къуруп бажармагъа тарыкъ.

Сизин яшыгъызгъа касбучуланы кёмеги тарыкъ буса, Шота Руставели 57 «в» орамда ерлешген республиканы наркология диспансерине бармагъа боласыз. Сиз онда бирев де билмейген кюйде, яшыртгъын консультация алып, къаркъарагъызда не йимик наркотиклер барны ачыкъ этмек муратда тестлерден чыкъмагъа болажакъсыз.

Енгилликлерден пайдаланма болажакъсыз

Аптеклердеги дарманланы гъатдан озуп гетген багъаларына къарап, манг болуп не этегенингни билмей къаласан. Гъалиги заманда алты саны саппа-сав адамлар бармы экен? Хыйлылар дарманларсыз яшамагъа да болмай. Аврувуна гёре шоланы гъар гюн ичегенлер де бар. Кёплер оьзлени аврувларына кыйышагъан дарманланы къайдан ва не ерден учуз багъасына яда енгилликлерден пайдаланып алмагъа бола экен деп ахтаралар.



Россияны савлукъ сакълав министерлиги инфаркт, инсульт болгъан аврувлар учун 31 тюрлю дарманны енгилликлер (льгота) булан пайдаланып алмагъа болагъан списокгъа къошгъан. Даим стационарларда тергевлер булан турагъан инсульт, инфаркт болгъанлар, юрегинде ишемия аврувлары барлар, шунтирование этгенлер енгиллик рецептлеге гёре оьзлеге тарыкълы дарманланы алмагъа ихтияры бар. Шо

списокгъа къанын синген этеген, давлениден, холестеринни тийишли даражада сакълайгъан дарманлар да гирген.

Мисал учун, юрегине шунтирование этген бир-бир аврувлагъа антикоагулянт дарманланы даим къолламагъа туюше. Брилинт таблеткаланы бир пачкасы 5 минг манат. Шо 28 гюнге бола. Шо дарманны ичегенлер енгиллик булан алмагъа болажакъ.

П. ГЪАЙБУЛЛАЕВА.

Даим билимлерин камиллешдиреген муаллим

Аминат Камилова Гъели юртлу Тажутдин ва Узлипат Алхазовланы агълюскунде 1976-нчы йылда Магъачкъалада тувгъан. 37 номерли орта школаны охуп битдирген.

Биз къайсыбыз да юрегибизге ювукъ, жаныбыз ушатагъан касбуну сайлайбыз. Муаллимни касбусун сайлауда буса бизге шо касбуну юрютген ювукъ адамларыбыз яда биринчи муаллимибиз болушлукъ эте. Аминат Камилованы анасы Узлипатны муаллим яда доктор болмагъа хыялы болгъан. Тек мурадна етмеге къысмаат буюрмагъан. Анасны хыялын яшавгъа чыгъарып, Аминат Тажутдиновна Камилова муаллимни касбусун сайлагъан.

Орта школаны тамамлагъан сонг, ол 1998-нчи йылда Дагъыстан пачалыкъ университетни биология-химия факультетини психология бѐлюгюне охумагъа тюше. Психологнукъ касбусуна ес болуп, бир вакъти яшлар бавунда психолог болуп чалыша. Ондан сонг школа интернатда муаллим-психологнукъ ишин юрюте. Тек гиччиден берли биринчи класда муаллими дарслар береген кюю, яшлагъа илиякълы янашыву гѐз алдындан таймай. Магъачкъала шагъардагы 50 номерли школада башлапгъы класланы муаллимин ер болгъанда, бир де ойлашмай, яшлагъа дарс бермеге токъташа. Башлапгъы класланы муаллимин де охуп эсгерилген школада Аминат Камиловна ишлейгенли гъали 10 йылдан артыкъ бола.

Муаллим болуп чалышагъан йылларда ол байсынав топлагъан. Оър категориялы муаллим ва «Россия Федерацияны билим беривюню гъюрметли къуллаукъчусу» деген атгъа лайыкълы болгъан. Ондан къайры да, Аминат Тажутдиновна даим билимлерин камиллешдире. Артдагы йылларда нейропсихология булан машгъул. Бу тармакъгъа байлавлу бир-нече курсланы охугъан. Нейропсихология билимлерин школада яшлар булан ишлейгенде къолайгъандан къайры, айрыча четимликлер булангъы яшлар булан да чалыша.

«Яшларынга йимик янашма герек»

– Аминат Камиловна, сиз башлапгъы класларда дарслар юрютегенигиз 10 йылдан да артыкъ бола. Яшлар булан ишлемеге къыйынмы?

– Биринчилей, яшланы сыймейген адам муаллим болуп ишлеп болмайдыр деп эсиме геле. Яхшы му-



аллим янгыз оъзюню ишин яхшы билеген, англавлу ва бажарывлу болгъандан къайры да, охувчулагъа да оъзюню яшларына йимик янашмагъа герек. Шо саялыгъа буса ярай, магъа ишлемеге бирдокъда къыйын тюгюл.

– Айрокъда башлапгъы класланы охувчулары ялалагъан гюлени вакътисинде алгъан билимлерин де унутуп къала, олань эсине гелтирмеге, дарсгъа тергев бакъдырмагъа тюше деп эсгере бола. Гъали язбашгъы каникулланы вакътиси. Гертилей де шолаймы?

– Яшлар язлыкъ каникулланы вакътисинде охув материалны унутагъан гезиклер бола. Биз каникулланы вакътисинде, масала, адабиятдан гъар тюрлю асарланы охусун деп тапшурув беребиз. Муаллим берген тапшурувдан да артыкъ этип, яшлары булан охувгъа тергев береген ата-аналар да бар. 3 айны узагъында китапны ачмайгъанлар да бола. Шо саялы бары да яш бир йимик болмай. Охутув материалны йилны башында эсге алабыз. Шолайлыкъда яшлар охувгъа, билим алыгъа гирише. Озокъда

шону учун гъар тюрлю къайдаланы да къолламагъа герекли бола. Гъар яшгъа айрыча янашмагъа тюше, яшланы бажарывлугъуна, пагъмусуна гѐре ишлеймен.

– Бугюнлерде неченчи класгъа ълбашчылыкъ этесиз? Башлапгъы класланы муаллими болмакъ тыгъмы?

– Бу йыл мен 4-нчу

ата-анадан уьлгю ала. Яш да ону охувуна агъамият берегенни гѐре буса, яхшы охумагъа, муаллимни де, ата-ананы да разилигин алмагъа къаст этежек. Охувчуларымны ата-аналары да мени къастымны якълай. Болагъан кшошумун этмеге къаст эте. Шолай ата-аналаны яшлары да оьзлени тенгилери булан тез гъаллаша.

– Охувчуланы гъар тюрлюлери бола. Бирлери къаныгъып, билимлер алмагъа талпынып охуй. Осал охуйгъан, билим алмакъда гъайы ъкъ яшлар да бола. Шону себеби недендир? Шолай яшлар яхшы охусун учун не этмеге герек?

– Гъар яшны битими башгъа йимик, къараву, къастлыгъы да олань гъарисини башгъа-башгъа бола. Яшлар охумагъа талпынсын учун охувгъа гъасиретлигин, гъаваслыгъын уятмагъа герек.

– Сиз психолог да дюрсюз. Психолог гъисапда охувчуларыгъыз булан нечик ишлейсиз? Психологнукъ тергевюне гъажатлы яшлар кѐпмю?

– Кѐп тюгюл. Тек яшлар оьзлени гъакъылыны гючюне, бажарывлугъуна, имканлыкъларына инамлыкъны артдырагъан къайдаланы къоллама тюше. Гъалиги заманда яшланы чы нечик де, уллуланы психологиясына да таъсир этиле. Гиччиденюкъ яшланы заманын тюз къолламагъа уьйретмеге герек. Яшлар булан гъар тюрлю темалагъа класдан тышда дарслар, лакъырлашывлар оьтгермен. Гъар яшны негер буса да бир пагъмусу, гючлю яны бола. Шону арагъа чыгъармагъа кѐмек этмек, талпынмакъ-муаллимни борчу. Бир яш янгыз къаравунгнукъ кѐмеклиги булан англагъып бола буса, башгъасына етишдирмек учун кѐп ишлемеге герек. Демек, яшларына тындырыкълы тергев этмейген агъюлерде кѐбюсю гъалда яшланы охувунда да четимликлер тувулуна.

– Ишигизде четимликлер ълугъамы? Не затны алышдырмагъа сюер эдигиз?

– Четимликлер бар, аз тюгюл деп айтсам да ялгъан болмас. Муаллим кѐп заманын гъар тюрлю кагъызланы онгармакъ учун харжламагъа борчлу бола. Яшлар булан кѐп

къатнамагъа, сапаргъа чыкъмагъа, кружоклар оьтгермеге заман аз къала.

«Билим алыв осал болгъан»

– Гъалиги заманын охув системасы сизин рази къалдырамы?

– Умуми билим беривге артдагы йыллардагы алышыныв ва янашыв рази къалдырмай. Билим алывну къыйматы осал болгъан. Шону, яшлар буса да, охувчулар да гъис эте ва олань охувуна янашывун осаллашдырагъанына ичимбуша.

– Яшланы охувуна, тарбиялавгъа байлавлу ата-анасына не йимик насигъатлар берер эдигиз?

– Ата-аналар яшларына гъар къайсы якъдан тергевлю болмагъа герек – охувуна, ич дюньясына, хасиятларына. Гъакъылы, билимни, тарбиялы адам болуп оьсмеге янгыз школа тюгюл, ата-ана да кѐмек этмеге герек. Яшларыгъызгъа, къурдаш, кѐмекчи болугъуз. Олагъа яхшы хасиятланы сингдирмеге къаст этигиз. Мен де оьзюмню яшларыма йимик, охувчуларыма да уьлгю болмагъа къаст этемен.

– Гележекде алдыгъызгъа салгъан не йимик хыялларыгъыз, муратларыгъыз бар?

– Биз къайсыбыз да уьстюнлюкlege талпынма, яхшы ишлемеге, агълюбюзге, жамиятгъа пайда гелтирмеге къаст этебиз. Мени де, Аллагъ буюрса, нейропсихология кабинет ачып ишлемеге хыялым бар. Шо гъалиги заманда айрокъда яйылгъан илму. Ону кѐмеклиги булан гъар тюрлю четимликлер булангъы яшланы дарманларсыз сав этмеге бажарыла. Бугюнлерде школа чагъына етишмеген ва башлапгъы класланы яшларыны да арасында тилкъав, эси осал, тергевсюз, тынглавсуз яшлар кѐп. Бу четимликлер барысы да яшланы мийи булан байлавлу. Нейропсихологияны кѐмеклиги булан эсгерилген аврувланы сав этмеге, четимликлеринден азат этмеге бола.

– Кѐп савболугъуз. Юрегизге тутгъан мурадыгъызгъа етишме насип болсун. Ишигизде уьстюнлюклер ърайман.

– Сиз де савболугъуз.

Патимат БЕКЕЕВА.

АТА-АНАЛАНЫ ЖҲЙЫНЫ ОҲТЕРИЛДИ



Гъали-гъалилерде Хумторкъали районну Къоркъ-маскъала юртунда Магъаммат-Загъир Баймурзаевни атындагъы школаны къоркъюсюнде «Агълюню ва школаны арасындагъы лакъыр: масъалалар ва оланы чечивню ёллары» деген темагъа багъышланып ата-аналаны жъйыны оътгерилди. Жъйында район администрацияны, жамият къурумлары, дин къуллаукъчулары, оъзге тарбиялавчулары вакиллери ортакъчылыкъ этди.

Жъйынны оътгермекни мурады – ата-аналаны ва педагогика бирлешивлени оъсюп гелеген наслуну тарбиялавда ва гъар-бир янындан оъсдюрювде, яшёрюмлени ва оърюм яшланы аманлыгъын сакълавда бирге иш гёрювню болдурмакъ эди. Жъйын Россияны ва Дагъыстан Республиканы гимнлерин согъув ва Хумторкъали районну билим берив управлениесини начальниги Магъаммат-жамил Агъалаевни къутлав сёзю булан башланды. Ол оъсюню сёйлевюнде тарбиялав масъалаларда агълюню ва школаны имканлыкълары уллу экени гъакъда айтды.

Жъйынны барышында билим берив проектни ерли бёлюгюню председатели Жалалутдин Закаръев Президент салгъан муратланы ва масъалаланы гъакъында хабарлады.

Хумторкъали район билим берив управлениени методисти Равзанат Дадамова «Агълю ва школа – тарбиялавда бир ишни юрюте»

деген темагъа багъышлап доклад этди. Управлениени начальнигини заместители Батыр Жапаров «Бажарывлу адамны бажарывлу тарбиялав» деген теманы ачыкъ этип хабарлады.

Дагъыстан Республиканы яшёрюмлени масъалаларына къарайгъан министрлигинде ватандашлыкъ – патриот ва ругъ-къылыкъда тарбиялав бёлюгюню консультанты Шевкет Къуруммов яшавда яшланы интернетден къорувну гъакъында оъсюню ойларын айтды. Тёбе посёлокдагъы школаны педагогу-психологу Атикат Асманова да «Агълюню ва школаны арасындагъы лакъыр» деген темагъа доклад этди.

Жъйынны гъасиллерин чыгъара туруп, тарбиялавну масъалаларына байлавлу болуп агълюню де, школаны да бирликдеги ишин гёрсетеген къарар къабул этилген.

Жават ЗАКАВОВ.
СУРАТДА: жъйындан гёрюнюш.

МЕНДЕН ГЕТСИН, ЕСИНЕ ЕТМЕСИН...

Янгъылыкъ... Гъалиден йигирма йыллар алъ-якъда Россия Федерацияны Президентини янын-да иш гёреген советде инчесаниятны, маданиятны, оъсюп гелеген яш наслуну тарбиялавну, оланы ругъ дюньясын токъташдыривну масъаласына байлавлу оътгерилген генгешде яшёрюмлени о замангъы гъалына багъа бере туруп, В. Путин бир сёз булан шолай айтгъаны эсибизде кългъан. Уълкебизни Президентини шолай токъташывуну маънасы ва агъамиятлыгъы артса тюгюл, тёбенлешмегенин бугюнлерде дагъы да бек, теренлерден гъис этебиз.

Гертиден де, яш наслу гъалиги заманда не агълюде, не яшлар бавунда, не тарбия-билим береген ожакъларда шо мердеш ёрукълу кюйде юрюлмей. Бу айра да жаваплы ва бек тарыкълы масъала менден гетсин, есине етмесин деген ёрукъда, нечакъы бола буса да къаравуллама тюшеген натижагъа етишмес йимик салынгъан.

Янгъы тувгъан яшгъа анасын инжитмесин, заманын, рагъатлыгъын алмасын деп айтып, ону кълуна эслиге де кёп заралы тиеген телефонланы тутдурабыз. Шо «шайтанны» тувра таъсири булан оъсген яш, озокъда, ана тилини не маънасына тюшюнмей, не татывун сезмей, не таъсирин гъис этмей. Бираздан ону телефондан айырма нечакъы суйсек де болмайбыз. Яшны гёнгюн бузмайбыз деп ойлап, айтгъан-айтгъанын этип, суйген-суйгенин алып ёнкютебиз. Торая туруп, ол ата-анасындан дагъы да уллуларын талап эте, айтагъаны болмай буса, акъгъа-гёкге къарамай буюруп да йибере, къоркъув берме башлай.

Эсли адамлар учун

маълуматланы хазнасы саналса да, телефонлар яшланы оюна-гъакъылына бек уллу зарал гелтирегенин инкар этме бажарылмай. Ондан кълйры да, олар оъсе туруп, телефонда болагъан кълйдагъы маънасыз оюнлар булан иштагълана ва ахыры бир гюн къутулма



болмас йимик балагъгъа да тарыйлар.

Дюнья интернетни торунда бизин алдагъы уллу уълкебизни биригип, дос болуп яшайгъан кёп санавдагъы миллетлери-халкълары бир йимик ялагъай да, англавсуз да, гъюнерсиз де, осал да болгъан деп тербейген, кёп санавдагъы ялгъан, ялаябыв берилишлеге тынглагъан, къарагъан

яш адамланы не эсине геле? Гъакъылы-ою, къараву токъташып битмеген яшёрюмлеге шолай башын чырмайгъан берилишлер не яхшылыкъ эте? Шо меселдеги ялаябывланы кълпгъынына тюшген яш адамлар адат, кълылыкъ, мердеш, тарбия, ата-ана, ожакъ, эл, халкъ, ана Ватан деген англавланы нечик кълбул эте, не гёзден гёре?..

Бизин оъсюп-торайып гелеген яш наслубузну вакиллери оъзлеге берилген эркинликден пайдаланып, телефонлагъа тикленип турмайлы, муштарлы болуп китап охуса, языв ишлер булан машгъулланып,

англавун-билимин артдырса, спорт оюнлагъа кълуршалып савлугъун беклешдирсе, табиятта, гъавада кёп болуп, бирден-бир гёзел этип тюрлендирме къараса, тарлыкъда, тарчыкълыкъда торайгъан ата-аналар учун да даражасы дазусуз кюйдеги уллу савгъат болар эди.

Казим КАЗИМОВ.

«Мен сени сюегенни унутма!»

Япон атавланы бирисинде хапарсыздан болгъан гючлю ер тербенивден сонг кълутгъарывчулар гечесин-гюнюн бир этип хатабалагъгъа тарыгъанланы ахтара, излей туруп, ял алмакъ не экени де унутгъанлар. Кълутгъарывчулары бири тергевлю кюйде ахтарыв этип турагъан мюгълетде кълалкъысынеси булан чёгюп кълалгъан уйню ярылывундан къларап, гъеч бир сессиз-жансыз тымыйгъан кълатынгишини эслей. Ону токътагъан кюю-гёрюнюшю яшавда кёлню гёрген кълутгъарывчулары да гълйарангъа кълалдыра.

Намаз кълылагъанда йимик меселде тобукъгъа тюшген тиштайпа, къларкъарасын кёлпурдей сакълап, башын да ерге тиреген гълалда кълатып кълалгъан.

Кълутгъарывчулар жълйылып, бири-бирине кёмеклешип кълатынгишини савун-тюгюлюн билмеге къларайлар. Амаллар этип, узатылып тийгенде, ол сувуп да

битгенин англай. Ишни гъакъыкълатын билгенде, олар ювукъдагъы оъзге уйленни тергеме деп тербенелер. Тек нетесен, юрегине тюшген бир гълалек гъис яллыкъ бермей, бир кълутгъарывчугене де шо аралыкъ бар ерге кълайта. Бек сакъ кюйде ярылывдан таба башын сугъуп кълараса кёлпур болуп токътагъан кълатынгишини тюбюнде юхлап турагъан нарыстаны эс эте.

– Мунда гелигиз!.. Яш бар! – деп кълычыра ол оъзюнден ихтиярсыз,

эсер-месер болуп.

Барысы да шо ерге жълйылып, ярылывну эркин этме гиришелер. Кълараса, Кълочкакъ Ана, бютюн къларкъарасы булан уъч айлыкъ уланъяшын хапарсыз кълопгъан хатабалагъдан сакълаламакъ муратда кёлпур болуп токътагъан. Тюрлю тюрлердеги чечекли одеялгъа чырмалгъан яш, шо бир кепде, гъеч затдан аварасыз юхлап тура.

Яшны чыгъаргъан сонг савлугъуну гълалын тергеме деп чакълырылгъан врач одеялы буч-

чагъын ачгъандокъ, телефонну гёрюп кълоя. Ону экранында буса: «Эгер сен сав кълалсанг – мен сени сюегенни эсде сакъла!» деген язывлар болгъан... Кълутгъарывчулар кълолдан-кълол этип, телефондагъы адамны сан-санын титиретеген таъсирли сёлзлени охуп, ачы гёзьяшларын яшырмайлы йылап алгъан.

Муна шулай бола аналаны авлетлерине бакългъан якъдагъы терен, таза ва ярыкъ сююю.

Кълагъруман КАЗИМ.

Агъач байлыкъларыбызны айланасында

Дагъыстанны тав, тавтюп ва тюзлюк бойларындагы топуракъ байлыкъларыны йимик, шо кюйде агъачлыкъларыны да асувлулугъун, хайырын гысапгъа алып, оланы къорувну масъаласына айрыча янашыв болмагъа тюше.

Айтмагъа сюегенибиз, топурагъындан эсе таву-ташы кёп Дагъыстанда агъач байлыкъларыбызны оылчевлерин кемимеге къоймайлы, умуми майданларын толумлашдырив да сыйлы борч болуп токътай. Неге десегиз, агъачлыкълар – дюньяны оыпкелери. Бизге азыкъ бере, алатопанлардан, сувукъдан къоруй, булакъланы, оьзенлени ва оьзге сув гъавузланы къурумагъа къоймай...

Шону учун юрюлеген гъаракатда ДР-ни агъач байлыкъларын къорув-гъа къарайгъан агентли-гини коллективи оьзлени алдына салынгъан жавап-лы борчлагъа янашыву нечикдир деген сорав ту-вулуна. Уьстде эсгерил-ген агъамиятлы масъа-лагъа байлавлу болуп бугюнлерде агъачлыкъ хозяйство агентлигини башчысы Абдулвагъап Абдулгъамитов оьзюню прес-конференциясында республикабызны маъ-лумат къуралларыны къуллукъчуларына кыс-гъаракъ баянлыкъ берди.

– Дагъыстанны агъач-лыкъ фондунда 530 минг гектаргъа ювукъ майдан-лар гысапгъа алынган, – деп башлады оьзюню баянын Абдулвагъап Ма-гъаматович. – Фондда гысапгъа алынган уму-ми майданыны 300 минг гектаргъа ювугъун агъач-лыкълар бийлеген. Би-зин агъачлыкъ хозяйство агентлигини коллективи ерлердеги муниципал къу-рулувлары булан байла-лукъда агъач аралардагы бош ерлени ахтара, орман тереклер орнатывгъа ай-рыча тергев бере. Шону учун Ногай, Къаягент ва



Сулейман-Стальск рай-онларда тереклер оьсдю-рюлеген питомниклер къурулгъан ва пайдалан-дырыла. Агъач байлыкъларыбызны тас этивлер-ден къорумагъ учун, от тюзювлени алдын алмакъ муратда адамланы, пача-лыкъ, жамият къурумланы арасында англатыв ишле-ни юрютовге айрыча тер-гев бакъдырыла.

Белгили болгъаны йимик, агъач байлыкъларыбызны тас этивлерден къоруп сакъламагъ мурат булан заралангъан тереклерден тазаламагъ

учун гъар йыл санитар чаралар оьтгериле. Уьс-тевюне, аманлыгъына байлавлу болуп зараллы аврувлардан ва зиянлы жанлардан къоруп сакъ-ламагъ учун да дарман урув ишлер оьз болжал-ларында юрюле.

Дагъыстанны агъач-лыкъ фондуна муници-пал еслигиндеги агъач-лыкълар гийирилмей. Тек шогъар да къарамайлы, эсгерилген агентлигини кёмеги булан шагъарланы ва юртланы, сув гъавузла-ны айланасында, ёл ягъа-ларда адамланы, жамият

ва пачалыкъ къурумланы къуршап тереклер орна-тив, эсделик бавларын са-лив мердешге айланган.

Агъач байлыкъланы къоруп сакъламагъ учун балжибин сакълайгъан-лар, ем топлайгъанлар ва шолай да юрт хозяйство, дарман оьсдюрюклер оьсдюрюк булан маш-гъул болмагъа муштар-лылар булан башгъа-баш-гъа болжаллагъа ижара дыгъарлар байлана.

2023-нчю йылда ре-гионну агъачлыкъ хо-зяйство фондуну мате-риал-техника базасы 36 миллион манатгъа то-лумлашдырылган. Кол-лективде ишлейгенлени умуми санаву 600-ге ети-ше. Тек не этерсен, оланы орта айлыкъ алапасыны къадамы 17-18 минг ма-натлардан оьтмейгени гъакъда да разисизлик булан айрыча эсгерилди.

Къ. КЪАРАЕВ.

СУРАТДА: Абдулвагъап Абдулгъамитов.

Сынавлу балжибинчилер

Тамаша адам Хадиджат Гъасанова. Сынавлу бал-жибинчи, Россияны Сомелье деген ассоциация-сыны члени, бютюн оьмюрюн балжибинчиликке багъышлагъан касбучу. Йыллардан оьткуп ол шо сюювню сакълагъан ва яшларына да оьзюню сы-навларын берген. Ону агълюсюню гёчювюл тала-лары Гъайдакъ районда лап уллуларындан гы-саплана. Ол жибинлени сакълаву, гъар тюрлю аврувлардан къорувну, бал жыйывну оьз къайда-ларын къургъан.

Бары да зат Хадиджат-ны эри Мирзаны авру-вундан башлангъан. 18 йыл алъякъда врачлар онда онкология авру-ну тапгъанда, эр – къа-тын жибинчиликке урунгъан. Ол бырын-гъы мердешлеге тая-нып, таза бал булан сав болмагъа къарагъан. Ата юртунда балжибин сакъланагъан ер ачгъан-лар. Башлап айтардай уллу да тюзюл болгъан, тек бара-бара балжибин четенлени санаву арта. Амма тап – таза бал бол-дурмагъ учун, бир ерде токътат турмагъа яра-май. Неге тюзюл, айла-нада чечеклер етишмей, айрокъда къургъакъ йыл болуп къалса чы, четимликлер ёкъ ерден дегенлей тувулуна. Шо саялы жибинчлери бу-лан гъар тюрлю рай-онланы чечеклеге бай отлу авлакъларындан, бир ерден бир ерге гё-чюп юрюй. Натижада,

жибинлеринден бир химия да къошулма-гъан герти балны ала-лар. «Шолай, Мирза рак аврувундан къутулду», – дей оьктем кюйде Ха-диджат.



Мирза хыйлы йыл-лар Каспийскиде аман-лыкъланы къоруйгъан къурумларда ишлеген. Хадиджат Мирзагъа эрге баргъанда, ол янгыз биринчи къатынындан къалгъан дёрт яшны оьс-дюре болгъан. Къыйын-лыкълар къатынгишини

къоркътмай ва жа-ваплылыкъланы оьзюне алып, эри булан бирче оьзлеге бирдагъы тув-гъан уланны да къошуп, барысын да аякъ уьстге салгъанлар. Ата-ана ав-летлерин оьзлени уьл-гюсюнде тарбиялагъан: рагъмулукъгъа, намус-гъа, уллулагъа гъюрмет этивге, оьзлеге тапшу-рулгъан ишге жаваплы болмагъа уьйретген.

Тек яшларыны ара-сында жибинчилик бу-лан янгыз уланларыны гиччиси Магъаммат иш-

лени ва жибинчиликни гъакъында кёп маълу-мат жыйгъан ва ерли та-бии шартлагъа къыйы-шывлу янгы балжибин четенни къургъан. Гъат-та шогъар байлавлу гиччирек китапчаны да чыгъаргъан!

Балжибинлер яхшы гелимлер берегенине де къарамай, олар оьзлени ишини натижаларына рази тюзюл. Гъар тюрлю сынавлар оьтгере туруп, Мирза ишни лап онгай-лы къайдасын яшавгъа чыгъаргъан. Гъали хо-зяйствода 200 балжибин четен бар ва бу йыл олар 2 тон бал алгъанлар. Гъасановлар балын ким де таныр йимик оьзлер гъазирлеген агъачдан этилген къутукълагъа тёшейлер ва Дагъыстан-ны базарларында сата-лар. Ювукъ арада олар балжибин агълюлени санавун артдырма гёз алгъа тутгъан.

– Бизин бал ва шон-дан болдурулгъан хый-лы маллар зараллы химикатларсыз. Шо саялы савлукъ учун бек пайдалы. Биз дагъыс-тан балны атын алгъа чыгъарып, гъар тюр-лю фестивалларда ва конкурсларда ортакъ-чылыкъ этебиз. Бизин балны янгыз Россияда

тюзюл, ондан тышда да яхшы таныйлар, – деп хабарлай Хадиджат Гъа-санова.

Оланы етишген да-ражаларда токътата хыйлы ёкъ ва оьзлени алдына дагъы да уллу муратланы салалар.

– Ювукъ гележекде Гъайдакъ районну Род-никовый деген юртун-да адамланы бал булан сав этеген медицина центр ачмагъа хыйлы-быз бар. Ерли район администрация бизин якълап, шо центр учун ер де гёрсетген, гъали центрны къурувну баш-лапгъы ишлери юрю-люп тура. Шолай, биз янгыз гъайдакълылагъа тюзюл, мени йимик бир заман умут уьзгенлеге барысына да кёмек эт-меге болажакъбыз, – дей Мирза Гъасанов.

Дагъыстан Респуб-ликада жибинчиликни уьстюню кюйде оьсдю-рювге уллу къошум эт-ген Хадиджат Гъасанова бир нече керен ДР-ни юрт хозяйство минис-терлигини гъюрметлев грамоталары булан сав-гъатлангъан.

Сайгибат

АБДУЛКЕРИМОВА.

Гъайдакъ район.



Алав АЛИЕВ

Блогер деген касбу бармы?

Блогерлени кёбюсю Интернетни майданчаларында врачлар, психологлар, педагоглар, ашбазлар ва оьзге касбуланы есилери гьисапда арагъа чыгъалар, гъар экинчиси оьзлени журналистлеге гьисаплайлар. Тек оланы герти билимлерине ва даражаларына байлавлу хыйлы шекленивлер тувулуна.

Интернет – уллу базар, онда сагъа бирев де документлерингни гёрсет деп сорамай, гъариси пикрулары, таклифлери, суратлары ва оьзге къайдалары булан къазана. Къазана дегенде, аслам къазана. Мисал учун, дагъыстанлы блогер Хасбулла Магъамматовну (Хасбик) гелимлери 2,2 миллион долларгъа етишген. Оьзгелени де кант этме чакъы себеплери бардыр деп эсима гелмей.

Екъ, мен олагъа гюнчюлюк этмеймен, бу ерде кьумукъларда айтыла гелеген: «Бажаргъан бал ялай» деген айтывну да эсге алмагъа боламан. Амма, тюзюн айтгъанда, бугюнлерде жамаатны арасында тувулунгъан пикру булан разимен ва оланы аслам пайын ишсуюмелеге, бош, ялгъан хабарчылагъа гьисаплайман.

Бош хабар булан тамамланып къала буса чы бир зат да туюл эди, олар якъчыларыны, сайтына язылагъанланы санау артгъан сайын, бизин ич яшаву-бузгъа, политикагъа сугъулма башлайлар. Мен оьрде Х.Магъамматовну эсгерген эдим. Ол бютюн дюнъягъа оьзюню къаркъарасы булан танывлу болгъан. Огъар гъали 22 йыл бола, тек авурлугъу 20 килограмгъа да етишмей, бийиклиги - 93 сантиметр. Гъакъылы да шо авурлугъундан шайлы озгъандыр деп эсима гелмей. Буса да ону Американы Бирлешген Штатларында сююне туруп къабул этелер, гъатта Лас-Вегасда белгили боксёр Майк Тайсон булан «ябушгъан».

Гетген йылны октябр айыны 29-нда Магъачкъаланы аэропортунда ерли жагъил тайпа Израилден учуп гелген самолётгъа чапгъын этген эди. Оланы сайтындан таба законсуз ишлеге чакъырагъанланы, талпындырагъанланы бириси Хасбулла эди. Шогъар байлавлу прокуратура тергевлени башлагъан эди, тек натижасы не болду буса да билмеймен.

Гъар адамны кьысматында йимик, савлай уьлкени яшавунда да сонг дагъы унутулмасдай къайгъылы агъвалатлар бола. Шоланы бирисин биз бугюнлерде барыбыз да башыбыздан гечирдик. Террорчуланы Москвадагъы концерт залгъа этген савутлу чапгъыны кёплени терен ойгъа ва талчыгъывлагъа дёндюрдю. Шону болгъан кююн такрарлай турмайым. Амма шолай оьлюмден кьылданкыл къалып турагъан мюгълетлерде гъар адамны хасияты сыналадыр. Гъали бютюн уьлкеде 15 йыллыкъ Ислам Халиловну атын эшитмегенлер гъеч ёкъдур. Ол шо залгъа заманда бир гелип, увакъ-тюек ишлер булан къазана болгъан. Уллу бинаны ичиндеги бары да гиреген, чыгъагъан эшиклерин, ерлерин де бек яхшы биле. Террорчулар атышывну башлагъанда, Ислам тез къачып кьутулмагъан, оьзю билеген ёллар булан залны ичинден 100-ден де артыкъ адамны чыгъаргъан.

Исламны хабары чыкъгъандокъ, дагъыстанлы блогерлени бириси кьоччакъ улан Лак районну Хури юртунда тувгъан деп шоссакъат язып чыкъгъан эди. Оьзгелер де шону яйып юрюдю. Сонг белгили болгъан кюйде, (бу ерде Пачалыкъ Думаны депутаты Солтан Гъамзаевни де кьошумун эсгермеге тюшеди). Ислам бир де Дагъыстанны гёрмеген. Ону атасы Бахтияр ва анасы Айпери уьзбеклер, Къыргъызстанны Жалал-Абат областындагъы Сузакъ деген юртунда тувгъан.

Блогерлени арасында ялгъанчылардан къайры, макюрчулер де аз туюл. Магъачкъалалы Къурамагъаммат Гъажиев шагъарны кафелерини бирисинде чишликлени кьызарта болгъан. Тек Интернетни кёмеги булан онча тер де тёмейли, тынч ва тез байынма болагъанын англагъан ва оьзюне сакъал да кьуюп, сахават ишлеге акъча жыймагъа башлагъан. Тюркияда ер тербенив болгъанда огъар инанып адамлар 35 миллион манатны бакъдыргъанлар. Шо акъчагъа «сахаватчы» уьч багъалы машин ва уьйлер къурмакъ учун ерлер сатып алгъан. Аманлыкъны кьоруйгъан кьурумланы кьуллукъчулары тергевлени башлагъанда, тыш пачалыкъгъа къачып яшынгъан.

Гъали, гьюрметли охувчулар, макъаланы башындан ахырына ерли охугъанда, мен салагъан соравгъа жавап тапма къыйын болмас.

Бизин яшавубузда бары да зат янгъыз къазанч, акъча булан оьлченмейгенин яхшы билемен.

Байрамын белгилегенлер

Ростгвардияны Дагъыстан управлениясинде 27-нчи мартда оьзлени касбу байрамын белгилегенлер.

Байрам гюнге байлавлу чараланы алдында управлениени «Скорпион-Каспий», «Горец», «Ягуар», «Ястреб-Каспий» деген хас асгер гюплери Ватаныны алдында борчун кюте туруп, жанын берген ёлдашларыны эсделигине гюл байламлар салгъан.

Ростгвардияны Дагъыстан управлениясини начальнигини борчларын кютеген полковник Антон Зуев бары да жыйылгъанланы байрамы булан кьутлагъан ва «Биз гъаригиз булан оьктем болабыз, сиз гёрсетеген кьоччакълыкъгъа, Ватаныгъызгъа бакъгъан якъда аминлигигизни тас этмейгенлигигизге

- Судну залындан

Къардаш болма суюмеген



Дагъыстанны Оьр судунда Къызлар шагъарда турагъан Магъаммат Агъматовну уголовный ишине къаралгъан.

Судгъа бакъдырылгъан материалгъа гёре, 2020-нчы йылны май айыны 4-нде М.Агъматов оьзюню тезги таны-



гъакъ юрекден баракамланы билдиремен» деген ол.

Байрам чараны ахырында кьуллугъунда айрыча натижалагъа етишген асгерчилеге багъалы савгъатлар тапшурулгъан.

шы булан ёлугъуп, огъар ону къызардашы булан кьошулма сюегенин айтгъан. Тек танышы М.Агъматовну оьз тухумуну арасында янгы къардаш гьисапда гёрмеге суюмеген. Шонда буланы арасында эришив-ябушув башлангъан. Ахырда Агъматов тапанча булан башына атышып, къардашы болма суюмеген адамны оьлтюрген.

Этген жинаятчылыгъын яшырмакъ учун, ол оьлген адамны сюегин ювукъдан оьтеген оьзенни ичине ташлагъан. Тек тутулгъан ва Къызлар район судну бугюнлерде къабул этген къарары булан 7 йылгъа эркинликден магърюм этилген.

Оьр суд шо къарарны гючде кьойгъан.

Харжын къайтармагъа тюшежек

Магъачкъаладагъы Совет район суд Дагъыстанны билим берив ва илму министрлини алдагъы заместители Дагъир Исамутдиновну 4,5 йылгъа эркинликден магърюм этмек деген тёре гесген. Ол туснакъ болжалын умуми низамы булангъы колонияда оьтгережек.

Д.Исамутдинов министерликдеги кьуллугъуна 2014-нчы йылда белгиленген. Тек 2016-нчы йылны ахырларында кьуллугъундан азат этилген. Шондан сонг ол суддан таба ерине къайтмагъа къарагъан. Аманлыкъны кьоруйгъан кьурумлар ону 2018-нчи йылны сентябр айында тутгъанлар.

02 БИЛДИРЕ

Март айны 26-нда Магъачкъаладагъы танышларына Избербашдан гелген кьонагъы 135 минг манатгъа токътайгъан алтын юзюкню урлагъан болгъан. Полицейскийлер гелгенде уручу юзюкню ютуп кьойгъан.

Март айны 25-нде Магъачкъаланы кьырыйындагъы Турали посёлокда гече вакъти 16 йыллыкъ яш атасыны машинин ихтиярсыз гъайдама алып, къарангъы орамда 24 йыллыкъ жагъил адамны уруп йыкъгъан. Ол гече таба азарханада оьлген ва ич ишлер министерлики билдиривюне гёре Тажикистанны ватандашы болгъан.

Москвадагъы «Крокус Сити Холл» деген концерт залгъа жыйылгъанлагъа арасында дагъыстанлы кьызардашлар Камила ва Ясмينا Лугуе-

Судда аян этилген материалгъа гёре, Д.Исамутдинов 2007-нчи йылда оьзюне ва танышына Къарабудагъент районну денгиз бойларындагъы 5,6 гектар ерде законсуз кюйде уьйлер къурмакъ учун ихтияр алгъан. Шо ерде буса етим ва сакъат яшлар учун савлугъун беклешдиреген база кьурулма герек болгъан.

2011-нчи йылда шо участка уьчге бёлюнген. Билим берив министерлике ишге тюшгенде, пачалыкъ идараны бюджетинден оьзю къургъан «Умут» деген ял алыв базаны ярашдыривгъа 132,7 миллион манатны бакъдырып бажаргъан. Гъали огъар шо акъчаны толу кюйде къайтармагъа тюшежек.

валар ва оланы анасы болгъан. Олар тютюнде бувулуп тахшагъарны клиникаларыны бирисинде ята. Врачлар айтгъан кюйде, оланы яшавуна кьоркьунчукъ ёкъ.

Март айны 21-нде Аштархан-Магъачкъала ёлда бек чалт гелеген машин ёлдан чыгъып барагъан 13 йыллыкъ яшны ва ону баживюн уруп йыкъгъан. Хатабалагъы натижасында улангъаш шо ерде оьлген, къатынгиши авур яраланып, азарханагъа тюшген. Машини гъайдавчусу эсирген болгъан.

Март айны 21-нде гюндюз вакъти, Магъачкъала – Оьр Гуниб ёлда жагъил адам машинин бек чалт гъайдап, ёлда сакълап болмай, ойтангъа авлангъан. Натижада, ону янында болгъан 60 йыллыкъ къатынгиши шо ерде оьлген.

Бетни гъазирлеген Алав АЛИЕВ.

Интернетден алынган суратлар.

Адил БИЙТЕМИРОВ:

«Къаршы тура намарт болуп чыкъгъангъа»



Адил Бийтемиров Хасавюрт районну бырынгъы Яхсай юртунда тувгъан. Шиърулар язма геч башласа да, гъалиге ерли алты шиъру китапны автору. Гъар тюрлю юртларда охувчулар булан ёлугъувларда бола. Украина бойда юрюлеген гъаракатны ортакъчыларыны гъакъында кёп яза. Ону шиъруларыны бир бёлюгюн тувгъанлы 70 йыллыгъына багъышлап охувчуланы тергевюне беребиз.

Донбасдагъы яшлагъа

Россиягъа къалгъанмы бар намуслар,
Зар эллени аманлыгъын сакълама.
Эркинликни бувма чаба бу наслар,
Гъар элни де рагъатлыгъын якъламай.

Ким тура эди давлардан сонг явлагъа
Бу девюрде бизин яшлар чыгъар деп?
Нацистлени ажырыгъын кырмагъа,
Къоччакъ эрлер савутларын тагъар деп?

Донбас элде ругъун сынай къумукълар,
Аманлыгъын Аллагъ оъзю сакъласын.
Ульгю олар, гележеги ярыкълар,
Яратгъаным умутларын якъласын.

Донбас бойда тавакаллы уланлар
Ягъын-ругъун къумукъ намус якъгъангъа.
Арасында яхсайлылар аз-тюзюл,
Къаршы тура намарт болуп чыкъгъангъа.

Яшлар сизге алгъышыбыз – дуалар,
Гъайкел бизден салаватлар салагъан.
Насип болсун эсен-аман къайтмагъа,
Къыйматланып, Тангчолпандай янагъан.

Уьйден чыкъса

Уьйден чыкъса улан, уьрке, аналар
Булут баса юзюн, оъзю бюкленип.
Явгъа гетсе, от-ялында яналар,
Къайтгъанчагъа гёзлер кыргъа тикленип.

Аталар да сыр билдирмей, ичинден,
Дерт-тююнню гёрсетмейли гюелер.
Чыдай чартлап намус-ягъны гююнден,
Авлетлени къоччакълыгъын сюелер.

Тенг этебиз, дав бойдагъы яшлары,
Асхартавгъа, Анадолгъа, Чолпангъа.

Аналардан тегюлген гёзьяшлары
Алгъышлардай гюч береген Ватангъа.

Аналары жан уруву – умутлар,
Жан сав чакъы, тапгъанларын излейген.
Лап да гючлю ер юзюнде – Аналар!
Авлетлерин гёзюн юммай гёзлейген.

Къайтар яшлары

(Йыр)

1.
Оьжетли давда, Украинада
Жан берген яшы – Ана не гъалда?!
Ата айырмай, гёзлерин ёлдан
Сынташын сыйпап, чанг таймай къолдан

припев:

Яратгъан Аллагъ!
Ая Ананы,
Къара гийдирмей,
Къайтар яшлары.
Тенгирим, тилев!
Ойла Ананы.
Жанын гюйдюрмей,
Токътат давланы.

2.
Гъар давну агъы – туздай ярагъа,
Оьчлюкню оту гирсе арагъа.
Сав оьмюр жанын зарлыкъда къоймай,
Тенгирим, къайтар яшын Анагъа!

припев:

3.
Сюеми давну, сора Анагъа.
Алгъышы айтар – дослукъ дюньягъа.
Къудратым къайтар, учгъан къушлары
Яшлары ойлап, токътат давланы!

припев:

Тилсиз жан да талчыгъа

Анжиге бармагъа деп,
Онгарылып тураман.
Бирденден тавуш чыкъды,
Сесгендирип, бир яман.

Торун пакъыр тарлана,
Оъзю къарап оьсдюрген.
Акътёш бойнундан бувуп,
Арив къушун оьлтюрген.

Къайтгъанда чыкъдым бавгъа,
Аштархан тавукъ «чарнай».
Бир мюгълет де токътамай,
Сайки адамдай йылай.

Йыламаймы яндашы
Бир мюгълетден ёкъ болса?
Ич-бавуру ярылып,
Амалсыз янгъыз къалса.

Уьстевюне, жан берсе,
Уьстюне чабып, асны.
Сабур сёзлер айтсанг да,
Токътатып болмас «ясны».

Токътамай тавушу да,
Сайки ону чакъыра.
Къарап языкъ гъалына,
Дертли ойлар янгыра.

Ашгъа-сувгъа къарамай,
Гъалек ичинде бавну.
Тамагъы да къарлыгъып,
Сала эсге о давну.

Къарагъыз аминликге,
Бу къушдагъы тюзлюкге
Гъазир жанын бермеге,
Гъасиретлик гёрмеге.

Ёлдашына ёл тапмай,
Чыкъмагъа тура юрек.
Олай къайгъы кёк урса,
Тюбюнден къуруй терек.
Авлетинден айрылгъан,
Савунда авлет гёмген,
Сюексиз яслар этген,
Ана не болма герек?!

Англагъыз! Яманлыкъдан,
Гъассиликден, «жан чыгъа».
Дюньяда давлар болса,
Тилсиз жан да талчыгъа.

Уьчюнчю канзиге сюрюнген

(Ибрагъим Магъамматов айтгъан хабарлардан)

Бир заманлар бир
Юртда яшайгъан
улан болгъан. Огъар юрт-
дан бир кызы гелешине,
тойну гюню гюзге салына.

Бир ахшам улан ёл
ташлап, бав башлардан
таба юрюп, кызы яшайгъан
уьйге барып, ону кыргъа
чыгъарып, бираз хабарла-
магъа сюе.

Улан кызыны тере-
зесин къакъмагъа деп
къолун узата. Шо вакъти
ол уьйде экев сёйлейген
тавушлары эшите. Улан
къулакъасып тынглай.
Сёйлейгенлер анасы да,
кызы да болуп чыгъа.

– Кызым, – дей анасы,
– узакъ къалмайлы, сен
кыргъа чыгъажакъсан.
Мен сагъа бир-эки наси-
гъатлар берейим.

Гёресен чи, сени атанг
мени къолуну аясында:
мен суйген зат бар, мен
суймейген зат ёкъ. Гъали
сени де эрингни шолай
тутмагъа уьйретейим.
Шо муратгъа етишмек
учун сен эсен-аман уьч
канзиден оьтмеге герек-

сен. Энни тынгла магъа,
шо не канзилер экенни
англатайым.

Тойдан сонг эринг сени
уьстюнге гирген гече, ара-
дан бираз заман оьтют, сен
огъар: «Аявлум, салкын
болуп тураман. Исси чай
этип бер да», – деп тилер-
сен. Ол атылып туруп, чай
да къайнатып, ону ичеген
сабагъа да тегюп, гелти-
рип къолунга бережек. Шу
– биринчи канзи.

Эртенге агъач булан
ягъылгъан печ къаралай
сёнежек. Сен эринге: «Су-
вукъсындырып тура. Ярай
буса, печни къабуздур да.
Гъона, печни тюбюнде къу-
румагъа салынгъан агъач-
лар да бар», – деп экинчи
гезик де тилерсен. Ол сен
айтгъанны шосагъат эте-
жек. Шу – экинчи канзи.

Той битип, арадан гюн-
лер оьтют, адатлангъан
кюйде, уланникилер би-

зинкилени къонакълай
чакъыражакъ.

Мажлис къурулажакъ.
Бир уьйде демли столну
артында уланны да, сени
де атанг-ананг, о якъдан
да, бу якъдан да къардаш-
лар, биревю уьйде буса
гиев ювукълары булан
олтуражакъ.

Мажлисте гелген гиев-
ню бары да ювукълары би-
ринден алып бири тостлар
айтажакъ. Ахырда сени
эринг сёз алажакъ. «Сизге,
– деп башлажакъ ол, – той-
да айлангъаныгъыз, оьзге
тюрлю ишлер этилегенде
кемекчи болгъаныгъыз
учун баракалла билдире-
мен. Яхшылыкъларыгъыз
да къайтармагъа Аллагъ
насип этсин».

Шо заман сен аста бу-
лан эрингни артына ба-
гъып айланып, сансымай-
лы, эрингни-бурнунгю
чюрюп, тишлерингни

арасындан: «Не затдыр
сен сёйлейген?» – деп, къо-
лунгю аясы булан «шамп»
деп ону елкесине урар-
сан. Улан хапарсыздан
болгъан ишге адап къала-
жакъ, халкъ жыйылгъан
ерде къавгъалап уллу ерге
чыкъмакъны эрши гёрюп,
пысып къалажакъ. Шу буса
– уьчюнчю канзи.

Шондан сонг эринг
сени къолунгъа: сен ону
чыр-чырындан айланды-
рып, суйген ягъынга бу-
руп болажакъсан, ол сагъа
бир де къарыв къайтар-
майлы, сен айтгъан бары
да затны этежек, сен тарт-
гъан гъыздан чыкъмажакъ.

Улан бар ерин билдир-
мейли, астаракъ булан
гелген кююнде къайтып
уьйне геле.

Той бите. Анасы уьйрет-
ген кюйде, кызы чай къайна-
тып бермекни тилей. Улан
сёзсюз чалт къатынына чай

этип бере. Эртен къатыныны
тилевюне гёре, печни де ягъа.

Уьйде мажлис юрюле.
Улан тост айтмагъа башлай.
Шо заман къатыны аста бу-
лан ону артына багъып айла-
на. Ону умутун билеген улан,
еринден айланып, юмуругъу
булан «тах» деп къатыныны
авзуна ура. Ол авзундан къан
да ташлап, ларх деп йыгъы-
лып, ерде ятып къала.

– Гъуя! Гъуя! Не болуп
къалды? – деп биревю уьй-
ден айкылычында суваруп,
сыпатын буз йимик этип,
кызыны анасы чабып геле.

– Башгъа болгъан зат
ёкъ. Оьрге багъып оьрле-
нип барагъанда, уьчюнчю
канзиге сюрюнюп, йыгъы-
лып ерге тюшдю, – дей са-
бур кюйде улан.

– Гъы-ы-ы. Олаймы? –
деп бары да затны англа-
гъан кызыны анасы, дагъы
бир сёз де къошмайлы, аста
булан къайтып гете.

М. ЧЕРИВХАНОВ.

Адабият бёлук.

«Ахшам ашгъа – бузукъ баш»

Март айны 21-нде кѳумукъ музыкалы-драма театр шулай аты булан янгы спектакль гѳрсетди. Премьерагъа зал толуп кѳаравчулар жыйылгъан эди. Француз драматург Франсис Вебер язгъан пьесагъа гѳре салынгъан спектаклни режиссѳр Денис Малютин онгаргъан. Художниги-Магъаммат Моллакѳаев, чебер ѳлбашчысы-Айгум Айгумов, кѳумукъчагъа таржума этген Басир Магъамматов.

Сагънада юрюлеген агъвалатлар француз байланы яшаву булан байлавлу. Бу кѳурдаш аралыкълары бар байланы бир нечелери сѳйлешип, жумада бир керен ахшам ашгъа жыйыла. Ашама не сѳйсенг де бар, музыка, бийивлер бар. Буса да, байлыгъындан шашгъан булагъа не буса да бир оюн, масхара, самаркѳав етишмей. Сѳйлешелер. Гѳр жыйылагъан ахшамгъа бириси «башы бузукъ» адам да алып гелме герек. Шо «башы бузукъ» адам да гертилей де авлия тѳгюл, амма биревге де ошамайгъан тамаша хасиятлы адам. Кѳайсы буса да бир иш булан ѳтесиз кѳп доланагъан адам. Байлар шолай адамны ахшам ашгъа гелтирип, сѳйлетиш, ол айтагъан, этеген ишлеге кюлеп завх эте болгъан. Сайки, заманны кѳужурлу ѳтгерме кюй тапгъан!

Перде ачылгъан сонг сагънада бай агълю, эр-кѳатын Пьер ва Кристина ѳзлени уѳюнде. Пьерни ролюн РФ-ни ат кѳазангъан артисти Магъамматкамил Жабукѳов, Кристинаны ролюн ДР-ни ат кѳазангъан артисткасы Сабият Салимова ойнай. Эри опуракъ гийимлени арасында айлана. Сонг башына циркде клоунлар гиеген шапка да гийип чыгъа. Кѳатыныны соравлу кѳаравуна: «Ахшам ашгъа бараман. Гѳали бир «башы бузукъ» гелме герек, шогъар онгаргъанман»,— деп жаваплана.

Художниклер уллу ѳлчевдеги суратланы салагъан, инбашына тагъылгъан папка да булан гирип гелген улан, бай кѳаравуллайгъан «башы бузукъ» болуп чыгъа. Таныш болалар. Кристина булан таныш болагъанда ол улан кѳолун да ѳбѳюп, баш ийип сѳюнегенин билдире. ѳзѳюне кѳараса шуну чу ѳкъ башы бузукъ ери деп ойлаша Кристина. Гѳасили бу ерде эр-кѳатынны арасында эришив башлана. «Неге шу оюнланы этесиз, неге адамны мысгъыллайсыз?»...Соравдан сорав, эришив, кѳатын уѳюнден чыгъып гете...

Гелген уланны аты Франсуа (ойнай ДР-



ни ат кѳазангъан артисти Элдар Магъамматов). Ол йымырткѳаны кѳабугъундан сурат этме сѳюген яш болуп чыгъа. Уллу папкадагъы суратларын Пьерге гѳрсете, макътай... Ахшам ашгъа бай ѳлдашларыны кѳырыйына Франсуаны да алып барма айланагъан Пьерни бирден белине ел салып кѳоя. Тонкѳайгъан кюйде ари-бери тербенип де болмай. Бек гѳайлы кюйде Франсуа огъар кѳемек эте. Аркѳасына таяндырып дивангъа элте, ички бар тахтамекеге элте. Айтгъан айтгъанына баш уѳтде деп тура. Гѳеч айтмаса да, булай этейик, олай этейик деп тура. Ону кѳатыны эришип гетгенге де бек ичибуша.

Пьерни уѳюне Марлен гирип геле. Бийий, сѳюнчлю кюйде уѳй есине кѳарай. Булар бир-бирин ювукъдан танийлар, сѳюп юрюгенлер. Марленни ролюн артистка Жамиля Магъамматова ойнай. Тек Пьер ону кѳабул этмей, кѳувалай. Шо заман Марлен огъар акъча кѳазанмакъ учун ишинде этеген бары да пышдырыкъларын бетине айта. Сен ѳзѳюнген кѳайры биревню де сѳюмейсен, алдатыв булан яшайсан, бир гюн тѳшежексен тузакъгъа деп бирев де бетине айтып болмагъан сѳзлени Марлен огъар айта ва чыгъып гете.

Гертилей де, ишиндеги пышдырыкълары билинип Пьерни уѳюне налог инспектор Щѳваль геле. Ону ролюн ДР-ни ат кѳазангъан артисти Пахрутдин Ихивов пагъмулу кюйде ойнай. Ол хыйлы заман Пьерни кѳыйнай. Ахырда ѳзѳюнѳ кѳатыны да шо законсуз ишлеге кѳошулгъанны билип, «югенлени» бош кѳоя. Франсуа буса бу ерде де Пьерге кѳемек этме айлана, ол тѳшген гѳалгъа юреги авруй... Дагъы да ону кѳоюп гетген кѳатынына телефон сѳйлеп, кѳайтмакъны тилей, эри бек кѳыйналагъанны айта, ону кѳайтма рази эте, телефонну Пьерге бере...

Бу «башы бузукъ» этип турагъан гѳаракатгъа Пьер тамаша бола, инанып битмей, башы айлана, кѳатыны сѳйлейген телефонну алгъанда буса ону тавушун ѳшитип, кѳычырып кюлеме башлай... Кюлей де кюлей... кѳычырып кюлей... ѳзѳюнѳ яшавуна, ѳзѳю тѳшген гѳаллагъа. ѳзѳюнден де гѳакъыллы чыкъгъан «башы бузукъгъа» кюлей туруп, башы гете...

Спектаклде баш игитлени келпетлерин уста кюйде яратгъан Магъамматкамил Жабукѳовну ва Элдар Магъамматовну кѳужурлу оюну кѳаравчуланы юреклерине ѳл тапды, разилигин алды. Магъамматкамил чи кѳумукъ сагънада мекенли кюйде ѳзѳюнѳ ерин тапгъан. Ол яратгъан терен маъналы

келпетлени кѳаравчулар унутмай. Элдар да эсли, пагъмулу актѳрларыбызны ѳлун таптап геле, айдан-ай, йылдан-йыл дегенлей бажарывлугъун гѳрсете, пагъмусун чарлай. Ата-анасы Басирни ва Зареманы берекетли пагъмусу уланына да юкѳгъаны билинип тура. Ондагъы гѳаракатчылыкъ, жагълыкъ экевге чакъы да бар. Шолар булан геле бажарывлукъ да. Спектаклде ортакъчылыкъ этгенлени кѳайсы да макътагъа тийишли десем ялгъанчы болмасман. Аслусу олар кѳаравчуланы разилигин алды, харс урувларын кѳазанды.

Спектаклге кѳарагъан сонг айтмаса бажарылмайгъан пикрулар да арагъа чыгъа. Бу ерде мен соравлар берген кѳаравчуланы пикруларын, соравларын да ортагъа саламан.

Тыш пачалыкъланы, ѳзге миллетлени авторлары язгъан пьесалар кѳп салына. Кѳумукъ авторлар язгъан пьесалар неге салынмай? Ёкъму экен? Харж етишмейми экен? Яда салмагъа кѳумукъ режиссѳрлар ёкъму экен? «Пьерлени» кѳоюп «Айгъазилеге» гѳчме ярамаймы? Шолагъа ошагъан башгъа соравлар да тувулуна.

Газетибизни бу номерини алдындагъы, 22-нчи мартда чыкъгъан номеринде театрны гюнѳюне багъышланып чыкъгъан «Байрамны алдында» деген материал бар. Шондан алып, театрны директору Скандарбек Тулпаровну сѳзлерин, магъа соравлар берген кѳаравчуланы тергевѳюне беремен, балики газет кѳолуна тѳшмегендир...



«Театр буса— минг йыллар булан гелеген халкѳыбызны хазнасы, тарихи, маданияты, миллетибизни яшав гѳаллары, кѳылыкълары, адатлары, игитлери... Бизге де, театрны коллективине, бу байлыкъланы халкѳыбызгъа етишдирмек—уллу жаваплыкъ. Етишдирип бола бусакъ яхшы ишлейбиз, болмай бусакъ бизин ишибизни бир маънасы да ёкъ».

«Айтылгъан сѳз атылгъан окъ» дей бусакъ, окъ гѳзленген ерге тѳше, мурадын кюте, унутула. Язылгъан сѳз буса унутулмай, гѳз алда бола. Кѳумукъ театрыбызны директоруна ва ѳзге жаваплы кѳуллукъчуларына бу, озокъда, бетлев тѳгюл, кѳаравчуланы пикруларына тергев болур деп эсиме геле.

Яраш БИЙДУЛЛАЕВ.

СУРАТЛАРДА: спектаклден гѳрюнѳшлер.





Хадиргече

Хадиргече (Ляйлят уль къадр) – йылны ичинде лап абурлу гече. Ону маънасы гележекни белгилево ва къудратлыкъны гечеси деп таржума этиле.

Шу гече Ер юзюню тюпдеги кёклерине сыйлы Къуран китап тюшюрюлген болгъан. Шондан сонг 23 йылны узагъында гесеклеп, гъар тюрлю себеплеге байлавлу Ерге йиберилип тургъан. Шо гечеге сыйлы Къуранны бир сурасы багъышлангъан.

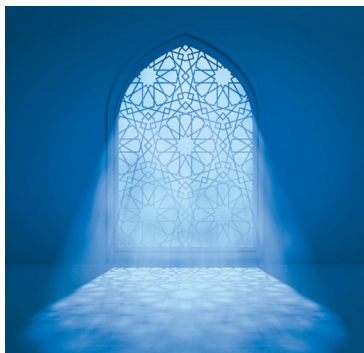
Сыйлы Къуранны эсгерилген сурасында Хадиргече – Магъаммат Пайхаммарны (алайгъисалам) уьммети учун айры кыйматлыкъ деп айтыла.

«Аль-Къадр» деген сурагъа этилген баянлыкъны маънасы: «Гъакъ кюйде, Биз шону (Къуранны) Хадиргече тюрюргенбиз. Хадиргече не экенни сен къайдан билмеге боласан? Хадиргече минг айдан яхшы. Шо Гече Есини ихтиярындан (Ону) буйругъун кютмек учун (шо йылгъа), малайиклер ва ругъ (Жабрайыл малайик) тюше. Шо гече танг къатгъанча парахатлыкъ ва рагъатлыкъ (бары да бусурманлагъа) йиберила».

Шо гъакъда айта туруп, Яратгъан Есибиз

Къудратлы Уллу Аллагъ Магъаммат Пайхаммаргъа (алайгъисалам) этген савгъаты экени гъакъда да эсгермеге тюше. Магъаммат Пайхаммаргъа (алайгъисалам) уьмметини яшав болжалы гёрсетилген болгъан. Ону эсине гелген кюйде, шо болжал алда яшагъан уьмметлерден эсе кысгъа ва шо заманны ичинде озгге жамиятлар этип болгъан чакъы яхшы ишлени бусурманлар этип болмас. Шо себеп болуп, Яратгъаныбыз огъар ва ону уьмметине минг айдан артыкъ Хадиргечени савгъат этген.

Бу гечеге «Хадиргече» деп айтылагъанны себепин англатса, шо гече адамланы кысматы, гележеги, ишлери, яшав гъалы белгилене. Магъаммат



Пайхаммарны (алайгъисалам) токъташгъан гъадислерини бирисинде булай айтыла: «Ляйлят уль къадр гечени Яратгъан Есибиз Къудратлы Уллу Аллагъны шабагъатына инанып, иманлы ва умутлу кюйде ибадат этип йиберген адамгъа алдагъы гюнагълары гечиле». Бир-бир алимлер айтагъан кюйде, Хадиргече Рамазан айны узагъында болмагъа бола. Тек ола ны да кёбюсю ташдырагъ-

аны йимик, Хадиргече Рамазан айны ахырынчы он гюнюнде яшырылгъан.

Магъаммат Пайхаммар (алайгъисалам) бирдагъы бир гъадисинде айтылгъангъа гёре, Ляйлят уль къадраслу гъалда Рамазан айны 21, 23, 25, 27, 29-нчу гечелерине рас геле. Шо сыйлы гече болгъан чакъы кёп Къуран калиманы, зикирни охума, сюннет намазлар кыйлмагъа яхшы. Эртенги ва гечеге намазланы жамият булан межитде кыйлмагъа дагъы да яхшы деп гъисап этилегенин де эсгерейик. Къылынмагъан намазлары барлагъа шоланы шо сыйлы гече телемеге, тарикъат вирдлерин (устаз берген кьуллугъун) кютмеге тарыкъ.

Шону булан бирге, Яратгъан Есибиз Къудратлы Уллу Аллагъгъа бу дюньяда ва ахыратда озюне ва дос-къардашына, олай да бютюн бусурман уьметге рагъму тилемек де яхшы. Шондан къайры да, Магъаммат Пайхаммарны (алайгъисалам) абурлап-сыйлап салаватлар охумагъа бек яхшы. Яратгъан Есибиз Къу-

дратлы Уллу Аллагъгъа дуа этмеге, алгъышлар тилемеге, иманыбызны беклешдирсин, деп ялбармагъа тийишли. «Аллагъу ммаиннака 'афувун тухиббуль 'афва ва'фу 'анни» («Гъей мени Аллагъым! Сен гечесен, Сен гечмеге сюесен, мени де геч, деп тилеймен») деген дуаны кёп охумагъа да яхшы болур. Рамазан айны бары да гечелерин болмай буса, артдагъы он гюнню гечесин сама да межитде йибермеге къаст кыйлмагъа тарыкъ. Неге тюрлю, шо сыйлы гече этилген ибадат арасы бёлунмейген кюйде 80 йылны узагъында этилгенине тенг геле.

Тек Ляйлят уль къадр гечени аламатларын ким буса да гёрмеге болмай. Шо гечени Яратгъан Есибиз Къудратлы Уллу Аллагъгъа гъакъ юрекден кьуллукъ этип йиберген адам, ону аламатларын гёрсе де, тийишли болгъан шабагъатын алажагъын айрыча эсгермеге тюше.

Яратгъан Есибиз Къудратлы Уллу Аллагъ бизге шо гечени лап яхшы кюйде Магъаммат Пайхаммарны (алайгъисалам) гъадисинде айтылгъанда йимик, эртенге гюнагълардан чайылып тазаланмагъа болардай оьтгермеге имканлыкъ да, гюч де берсин!

Рамазан айны сыйладылар



Устьюбюздеги йылда бир керен гелеген Рамазан айны сыйлап, яшавубузда бир яхшы амал этмекни гъайындабыз. Бугюнлерде оразаны ачагъан заманда биз нечик сюкунебиз, Рамазан айны оразасын тутмакъны зувабы уллу йимик, ону ачмакъ учун сурсат берген адамгъа да шоллай зувабы тиегени юрекке балгъам болуп токътай.

Къызылжорт шагъарда республикабызны шагъарларындан ва районларындан чыгъып яшайгъан къумукълар аз тюрлю. Дейгеним, оланы кёплери тутгъан ораза-

сын ачагъанлагъа аш-суб булан дегенлей садагъа гъисапда рагъмулукъну болдурдулар.

Энни шоллай кёмек кьолун ялгъагъанланы арасында темиравуллу

Сайпутдин ва Гъамзат Жакъавовланы, яхсайлы Артур Акъавовну, Стальский юртдан Гъанипа Мамаевни ва ювукъ арада ерлешген юртланы жаматаны атына разилик билдирме сюемен.

Шо гюн мунда къурулгъан чатырны тюрюнде 1500 адам оразасын ачгъан. Этген садагъаларыгъызын, тутгъан оразаларыгъызын Аллагъу таала къабул этсин!

Ифтарны вакътисинде Темиравулну имамы хализ Давут Гъажиев, Арсланали-гъажи Аскеров (Чонтавул) ва Иманали Убардинов (Солтан Янгъюрт) жыйылгъанлагъа Рамазан айны сыйлылыкъны гъакъында насигъатлар берди.

Бойнуна алып, бу инсаплы ишни ахырына ерли чыгъаргъан Гъамзат Жакъавовгъа Къызылжорт шагъарны имамларыны Советини председатели Али Къасумов баракалла кагъыз ва савгъат тапшургъан.

Алибек САЛАВАТОВ.

СУРАТДА:
савгъатлавулну вакътиси,
онгдан биринчиси
Гъамзат Жакъавов.

• Билмек пайдалы

Хадиргечени белгилери

Шо гечени ажайып озъ ярыгъы, шавласы бола. Ерли чакъгъа гёре, шо гече сувукъ да, исси де болмай. Демек, гечеге гъаваны иссилги шо бойлагъа ва йылны вакътисине гёре, орта даражалы бола. Шо гече парахат, булутсуз ва явунсуз бола. Шо гече сыйлы айны къайсы гечесине рас гелегенни бир-эки белгилери де ачыкъ. Мисал учун айтгъанда, Хадиргече парахат, тунчукъсуз ва сувукъ болмай, ай артыкъ шавла берегенде йимик ярыкъ да бола. Шо гече кёкден юлдузлар тюрюмей. Шо гюн гюнеш де ярыкъ шавлаларсыз тува. Ону ярыгъы, булутсуз гечедеги толу айны ярыгъы йимик, гёзлени къамашдырмайгъан кюйде бола. Неге тюрлю, шо гюн кёкке багъып хыйлы-хыйлы малайиклер гетериле. Олар гюн ярыкъны шавласын кемите.

Рузнама. Апрель ай.

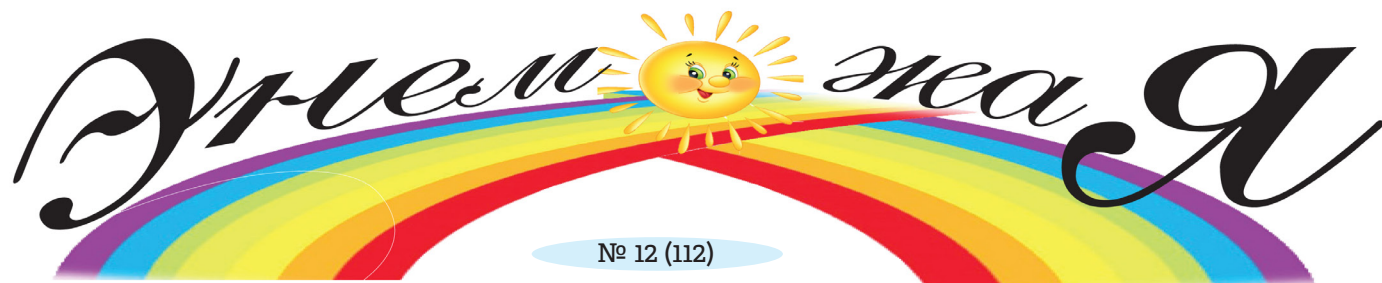
(Тюш намаз сагъат 12-ге кылына)

ГЮНЛЕР	ТАНГ	ЭКИНИ	МАРКАЧА	ЯССЫ
1	3:53	15:30	18:18	19:50
2	3:51	15:31	18:19	19:51
3	3:49	15:31	18:20	19:52
4	3:47	15:32	18:21	19:54
5	3:45	15:32	18:22	19:55
6	3:43	15:33	18:23	19:57
7	3:41	15:33	18:25	19:58
8	3:39	15:34	18:26	20:00
9	3:37	15:34	18:27	20:01
10	3:35	15:35	18:28	20:03
11	3:33	15:35	18:29	20:04
12	3:31	15:35	18:30	20:06
13	3:29	15:36	18:32	20:07
14	3:27	15:36	18:33	20:09
15	3:25	15:37	18:34	20:10

БУСУРМАНЛАНЫ ЛАП ЯХШЫ ИШИ – ВАКЪТИСИНДЕ КЪЫЛГЪАН НАМАЗЫ

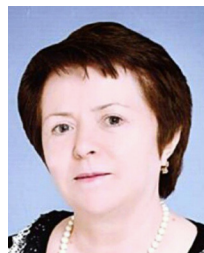
Газетни бу сагъифасында сыйлы китаплардан алынган гесеклер, гъадислер бар. Шариатгъа гёре шоланы нас ерлеге ташламагъа ярамай.

Бетни гъазирлеген Насрулла БАЙБОЛАТОВ.



№ 12 (112)

• Адабият



Рукхуят УСТАРХАНОВА

Тотукчуш – энемжя

Янгур гюч этген отлар
Турма кыйнала, йылай.
Сув ашагъан уясын
Сыйыртгыч уста сылай.

Орайгъан къара булут,
Акъ болма сыйкелише.
Тотукчуш – энемжя,
Кёкню бир янын теше.

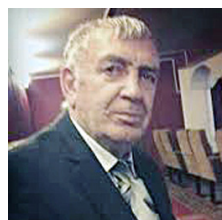
Тонкътонкъ къуш япсарындан,
Башын чыгъарып къарай.
Тез-тез къурутма сююп,
Хораз куйругъун тарай.

Шайтан ел

Шайтан ел кагъызлардан,
Жымчыкъ этип учура.
Тюнгюлюкге баш сугъуп,
Узун тартып кычыра.

Уюй ушатгъан ерде,
Хумдан багъана эте.
Гючю етгенни алып,
Мююш-къувушгъа элте.

Гъаясыз уланъяшдай
Ток теллер де сызгыра.
Тас этгенин излейми –
Юрт ичинден кыдыра.



Жават ЗАКАВОВ

Мени къозум

Алтын кёрпели къозум,
Ойнатып къашын-гёзюн,
Гелип къолумну ялай,
Балики, магъа ярай,
Гёресен, база алай!

Тутма сыйсем ойнакълай...
Бюреп авзун оймакъдай
Магъа тигилип токътай.
Ойнама менден къайры
Гъеч дагъы адам ёкъдай.

Тутсам, алсам къолума,
Яшны йимик ялына.
Эки гёзю бурчакъдай,
Тюшме сыймей къучакъдан,
Бетим ялай, къучакълай.

Къозум инишкам йимик,
Йымышакъ Мишкам йимик,
Мен не айтсам да тынглай,
Сейлесем сёзюм англай.
Къурдашгъа мени танглай.

Шолай мени къозум бар...
Улан туюл, кызым бар.
Осюп уллу къый болар,
Къозлар о да къозулар,
Гюрен къозудан толар.

Агъы булан сариси...
Къозуланы бирисин
Айырман, аларман,
Къайтып къурдаш боларман,
Къурдаш кюйде къаларман.

• Охув ожакъларда

Юрек бирлигин билдирди

Б у г ю н л е р д е
«Крокус Сити Холл-
да» болгъан тер-
рорчулукъ ишни
натижасында жан-
лары кыйылгъан-
ланы эсделигине
багъышланып «Эс-
деликни терезеле-
ри» деген Бютюн-
россия гъаракат
ойтгерилди.

Шо гъаракатгъа
бизин республиканы
шагъарларында ва юрт-
ларында охув ожакъ-
лардагъы уланлар да,
кызылар да къуршалды.
Олар да оьрде эсгерил-
ген вагъшиликти вакъ-
тисинде лап ювукъ ва
аявлу адамларын тас
этгенлер булан юрек
бирлигин билдирди.
Шолай, Буйнакск рай-
онну юртларында иш



гёреген охув ожакъла-
ны охувчулары оьзлер
билим алагъан школа-
ларыны терезелерин
оьзлер кагъыздан этген
акъ турналар булан
безеген. Буйнакск
районну билим бе-
рив управлениесини
Telegram-каналында

шо гъакъда маълумат
берилген.

Шо акъ турна-
лар бизин уьлкеде
яшайгъан халкъла-
ны бирлигини, кы-
йын гюнлер гелген-
де олар биригип иш
гёрегенини белгиси
болуп токътай.

Адабият асарланы айланасында

Алдагъы гюнлерде Къарабудагъгент
районну Агъачавул юртундагъы орта
школада китапханачыны къуулугъунда
чалышагъан М. Болатханова бу йыл оьзле-
ни юбилей тархлары болажакъ белгили
дагъыстан язывчуланы яратывчулугъу-
ну айланасында лакъыр оьтгерген.

Эсгерилген охув
ожакъны Telegram-
каналында билдири-
легени йимик, охувчу
яшланы машгъур языв-
чулар яратгъан асар-
лары булан таныш эт-
мекден къайры да, олар
шоларда гётереген
масъалалагъа байлавлу
янашывун малим этмек
ойтгерилген гъаракат-
ны алдына салынгъан
борчлардан болуп
токътагъан. Шону бу-
лан бирге, оьтгерилген
гъаракат охувчу яшла-
ны юреклеринде тувуп
оьсген элине, ата юрту-
на бакъгъан якъдагъы
гъасиретликни артдыр-
магъа болушлукъ эте-
жегине инамлыкъ бар.

Яшавгъа уьйрете

Алдагъы гюнлер-
де Гъайдакъ районну
Мажалис юртун-
дагъы орта школасы-
ны 7-нчи класында
билим алагъан улан-
лар ва кызылар къур-
шалып, «Яшавдан сю-
номек, не де сёнемек!»
деген гъаракат оьтге-
рилген.

Эсгерилген охув
ожакъны социальный
педагогу А. Куруцова
юрютген шо гъара-
катны барышында
наркотиклени, олай
да оьзге гъакъылын
тунукълашдырагъан



маддаланы савлукъ-
гъа заралы гъакъда
лакъыр юрюлген.
Шону булан бирге,
охувчулагъа эсирте-
ген ичкилени ва тама-
кю тартывну гери ур-
магъа тюшегени
гъакъында айтылгъан.

Шолайлыкъда, оланы
санлы яшав къурмагъа
муштарлы этмек учун
шартлар яратылгъан.
Шо гъакъда Мажалис
юртундагъы орта
школасыны Telegram-
каналында маълумат
берилген.

• Халкъ авуз
яратывчулугъундан**Айтывлар ва
аталар сёзлери**

Игитни аты ерде къалмас.

* * *

Игитни тёшюне къарама,
ишине къара.

* * *

Иелген терекге сюелме, сени
де иелтер.

* * *

Ишленмеген териден тон
болмас.

* * *

Иерген аврувгъа эп болар
– эренлеге эмсиз гюнлер кёп
болар.

• Гъисаплар

Кирпи бавда олтуруп,
Жыйгъан алмасын санай.
Баш чыгъармагъа огъар
Кёмек этсене, Анай:
Уьч алма терек тюпде,
Бешисин салгъан къапгъа.
Бары да он болгъан сонг
Нече алманы тюше
Тапмагъа Инетопгъа?

* * *

Алты улан, алты кызы
Йырлай дарсда алышып.
Тавушлары да къалгъан
Алай алив барышып.

Мен билсем, гъали олар
Бийип алажакъ бирче.
Ким айтар шо яшланы
Санаву барын нече?

Н. Б.

Чечеген ёммакълар

Мен бир сыйлы емишмен,
Ичимде токъ аш булан.
Мени ашап болмажакъ,
Сындырмаса таш булан.

(сөзг.)

* * *

Олтургъан бир къарт,
Тон гийген юз къат.
Ону чечиндиреген бёке,
Токътамай гёзаш теге.

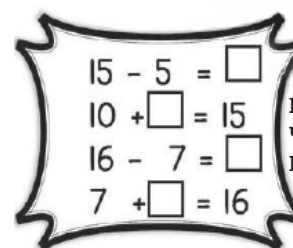
(нәгъто.)

* * *

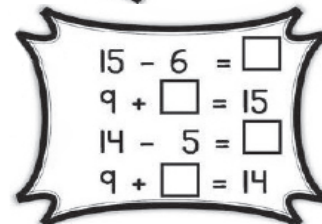
Гюнню кёп сюемен мен,
Оьзюм де гюн йимикмен.
Гюн къайда бурулса да,
Шогъар багъар «терекмен»...

(нәгъльпог.)

• Бош заманыгъызда...



Мисалла-
ны жамы тюз
чыгъагъан
кюйде чечигиз.



Бетни гъазирлеген
Насрулла БАЙБОЛАТОВ.
nasrulla_@mail.ru

• 1-нчи апрель — Кюлкюню гюню

«Аривсен деп айт...»
—Аявлум, магъа суйгенле-ни гюню 14-нчю февральгъа не савгъат берсен?
—Бир зат да.
—Аривсен деп сама айт.
—Ону 1-нчи апрельге къоя-ман...

«Алдатма къоймасман...»
—Оъзюмню алдатма биревге де къоймажакъман. Бир ерге де бармайман. Уй-де олтуруп, телевизордагъы янгылыкълагъа къарап тура-жакъман...

«Эришип бол дагъы...»
Начальнигимни кюлкю-ню гюню булан къутладым. Ол мени авлияны гюню бу-лан къутлады. Нечик эри-шерсен?!



Шеф, токътама къой, токъта, бу чу —
1-нчи апрельге масхара...

Шаирлени яратывчулугъуна тергев берилди

Савлай уълкеде язбашгъы каникулланы вакътисинде яшлар учун язылгъан кита-планы жумалыгъы оьтгери-лени кеп йылланы узагъында мердешге айлангъан. Яшла-ны китапханалагъа гелмеге муштарлы, охувгъа иштагълы этмек муратда юрюлеген шо гъаракатгъа бизин респу-ликада да артыкъ агъамият бери-ле. Къарабудагъгент районну юрт китапханаларында да гъар гезик шо гъаракат айрыча тагъирли бола.

Ачыкълашдырып айтгъан-да, бу йыл Агълюню йылы гы-сапда белгиленгени гез алгъа тутулуп, «Агълю охуй — охуй уълке» деген чакъырыгъа гере юрюлдо. Эстерилген жума-лыкъны ачылывуна байлавлу гъаракатны вакътисинде инг алда шону юрютеген охувчу къызлар Иравзат Ильясова ва Саламат Гъажиева жума-лыкъны гъакъында айтдылар. Шондан сонг бу йыл оьзлени юбилей тархлары белгиле-ген шаирлер Вагъит Атаевни, Зулейха Атагишиеваны, олай да Насрулла Байболовну яратывчулугъу гезден гечи-рилип, олар яшлар учун ярат-гъан асарлагъа айрыча тергев берилди. Къарабудагъгентдеги уьч, беш номерли ва Къакъашу-радагъы, Гъелидеги орта шко-лаларда билим алагъан яшлар, биринден-бири алып дегенлей оланы шиъруларын гёнгюнден



охуду. Къарабудагъгенттеги гимназияны, эки номерли орта школасыны, школа интернат-ны охувчуларыны, олай да «Золушка» деген яшлар бавуна юрюйген гиччипавланы чыгъ-ышларын да жыйылгъан яш-лар кеп скоуп къабул этди. Оъзюню гезигинде яшлар булан ёлугъувгъа чакъыры-лып гелген шаир, «Къарчыгъа» журналны жаваплы редактору Насрулла Байболов бугюн-лерде басмагъа берилген янгы китабына гирген бир нече шиърусун охуду. Шону булан бирге, яшлагъа билимлени битмейген хазнасы гысапда къалып турагъан китап булан герти къурдаш болуп тур-макъны ёрады. Ону пикрусун узата туруп, Къарабудагъгент районну китапханасыны ёл-башчысы Аминат Сотоева, «Ал-дынлыланы гъаракаты» деген бирлешивню яшлар булан иш юрютеген касбучусу Рай-санат Унаева да жыйылгъан-

ланы къутлап сёйледди. Оланы рагъмулу, тарбиялы болмагъа, китапны хадири билме-ге чакъырды. Жумалыкъны ачылывунда жагъ кюйде ор-такъчылыкъ этген яшлагъа гъюрметлев грамоталар булан бирче гиччилеге чыгъарыл-гъан къужурлу китаплар да савгъат этилип берилди.

Шо жумалыкъны ичинде Къарабудагъгент районну юртларында иш гереген ки-тапханаланы къуллукъчу-ларыны къасты булан оьтге-рилген гъаракатларда яшлар суюмлю шаирлерини асар-ларын охугъандан къайры да, сагънашдыргъан чыгъыш-ларында халкъ ёммакъланы, гъалиги язывчуланы асарла-рыны игитлерини келпетле-рин яратдылар. Гъар тюрлю ёлугъувлар, охув конферен-циялар, конкурслар, виктори-налар оьтгерилип де тура.

Бизин мухбирибиз.

Къумукъ рузнаманы сырлары

Къумукъ рузнама уллу Евразия чёлде оьмюр сюрген Алтай-тюрк къавумланы ортакъ наслу варислиги гысаплана. Шону учун бизин къумукъ охувчуларыбызны шо рузнама булан таныш этмекни маънасы да ёкъ тьогюлдюр.

1. Чычкъан йыл — 2020 й.
2. Сыйыр йыл — 2021 й.
3. Къаплан йыл — 2022 й.
4. Тавшан (къоян) йыл — 2023 й.
5. Балыкъ йыл — 2024 й.
6. Йылан йыл — 2025 й.
7. Ат йыл — 2026 й.
8. Къой йыл — 2027 й.
9. Маймун йыл — 2028 й.
10. Къуш йыл — 2029 й.
11. Ит йыл — 2030 й.
12. Донгуз йыл — 2031 й.

Уллу алимибиз Абусупиян Акаев оьзюню китабында бу рузнамагъа «Ногъай йылла-ны баяны» дей. Тек бу рузнама — бары да Ал-тай тиллерде сёйлейген халкълагъа ортакъ.

Биз гъали янгы абат басгъан 2024-нчю йылгъа балыкъ йыл дейлер. Балыкъ йыл буса — он эки йыллыкъ гийик девюрню бё-люгю. Бу йыл къалмагъарлар, тюртюшюв-лер, питнелер кеп болур деп гысап этиле. Адамлар суюнер йимик бу йылны гелме-клиги, аслу гъалда ашлыкъны тьошюмю-ню мол болмакълыгъыдыр. Ондан къайры явунлар да кеп болур.

Къыш сувукъ да, узакъ да бола деп сана-ла. Емиш береген тереклеге де сувукъдан зарал гелтирилме бола.

Политикада, экономикада питне кеп бол-макъгъа гере, булай къыставуллукъну вакъ-тисинде гъакимлер оьзлени девлет масъ-алаларын хоншуларыны гысабына чечмеге къарайгъанын унутма тьошмей. Шону учун гъар ким белин бек къысып, арт сонгуна чакъыда жыйып, сакълап билмекни таклиф этме ярар. Гъайван-мал сакълайгъанлар оланы тюрлю аврувлардан къорумакъ му-рат булан тийишли уколларын заманында этдирсе пайдалы.

Сакъ анасы — йыламас, бек байлагъан — чечилмес деп уйьрете ва уйьрене гелген би-зин къумукълар.

Казим КЪАГЪРУМАН.



ЧИТАЙТЕ НАС:

yoldash.ru

ВКонтакте

Telegram

Одноклассники

ЕЛДАШ

Учредитель:
Агентство информа-ции и печати Республики Дагестан

Главный редактор
Г.А. КОНАКБИЕВ
8 928-969-60-39

Газета зарегистрирована Уп-равлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информаци-онных технологий и массовых ком-муникаций по Республике Дагестан 21 мая 2019 года. Регистрационный номер ПИ № ТУ05-00430.

Позиция редакции может не со-впадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность представленных для публикации материалов. Рукописи не рецензи-руются и не возвращаются. При перепечатке материалов газеты ссылка на «ЕЛДАШ» обязательна.

Приемная глав. редактора - 65-00-30

Адрес редакции и издателя: 367018, Махачкала, пр. Насрутдинова 1 а,
Дом печати, 9 этаж Телефакс: 65-00-30
Адреса сайта: www.yoldash.ru, e-mail: gz-yoldash@mail.ru
(для офиц.переписки)

Заместитель глав. редактора
А. Салимурзаев
8 928-974-55-88

Редактора отделов:
К. Караев —
отд. экономики и экологии
8 988-449-73-27
Karaev.51@mail.ru

П. Хайбуллаева —
отд. правовых проблем,
семьи и здоровья
bike-1970@mail.ru

Н. Байбулатов —
отд. молодежи, образова-
ния, религии и спорта
8 928-836-44-79
nasrulla_mali.ru

Я. Бийдуллаев —
отд. культуры
8 960-419-02-73
iarash@bk.ru

Корреспондент
П. Бекеева
8 903-481-03-81
bekeeva.1980@mail.ru

12+

ИНДЕКС 51315

Газета «Елдаш» отпечатана в типографии ООО Издательство «Лотос», г. Махачкала, пр. Насрутдинова 1 а, По вопросам качества печати обращаться в типографию ООО Издательство «Лотос». Время подписания в печать -18.30, фактическое - 20.00

Корректор
К. КАЗИМОВ
Выпускающий редактор
Н. АЛБАСХАНОВА

e-mail: eldash1917@mail.ru

Газета выходит 48 раз в году
Тираж 4000 экз. Цена - свободная
Заказ № _____